

Gustavs Šaurums – mācītājs, bibliotekārs, bibliofils

Atslēgvārdi: Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca, mācītāji, Tartu Universitāte, Rīgas pilsētas bibliotēka, reliģiskā literatūra, izdevējdarbība, padomju okupācija.

Bibliotēku nozarē ir daudz personību, kurām ir ievērojami sasniegumi ne tikai bibliotekārā darbā, bet arī citās, ar to tieši nesaistītās jomās. Viena no tām ir mācītājs, bibliotekārs, bibliofils Gustavs Šaurums (1883–1952). Viņa dzīve un darbība, kurai veltīts šis pētījums, pelnījusi īpašu uzmanību arī tādēļ, ka viņš bija viens no retajiem Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas (LELB) mācītājiem, kurš garīgajā kalpošanā aizvadīja gandrīz četrdesmit gadu, sākot no Pirmā pasaules kara līdz pat atkārtotās padomju okupācijas pirmajiem gadiem, turklāt šajā laikā ieņēma salīdzinoši augstus amatus baznīcas vadībā. Savukārt Šauruma plašā bibliogrāfiskā un bibliotekārā darbība, kā arī apjomīgā personīgā Latvijas un Baltijas iespieddarbu kolekcija, kuras lielāko daļu mūsdienās glabā Latvijas Universitātes (LU) Akadēmiskā bibliotēka (AB), ierindo viņu nozīmīgāko latviešu grāmatniecības darbinieku vidū.

Šauruma darbība ritējusi vismaz četrus virzienos.

1. Atbilstoši izglītībai un pārliecībai – mācītāja amatā LELB. Kristīgo reliģiju viņš popularizēja arī rakstos un grāmatās, visvairāk pievērsdamies jaunatnes izglītošanai. Ar to cieši saistīta bija arī viņa kā ticības mācības un klasisko valodu pedagoga darbība.
2. Kultūras, izglītības, reliģijas vēstures izziņāšana un popularizēšana, dažkārt pašam uzņemoties arī grāmatu izdošanu un izplatīšanu. No 1933. līdz pat 1940. gadam viņš sastādīja kristīgās literatūras sēriju “Rakstu

Avots”. Sākumā izdošana ritēja Valmieras apriņķa Dāmu komitejas paspārnē, bet vēlāk tā oficiāli nonāca LELB Virsvaldes pārziņā. “Rakstu Avota” sērijā iznākusi daļa populāro Šauruma sacerējumu.

3. Bibliogrāfiskā darbība – Šaurums apzinājis latviešu seniespiedumus un kalendārus, viņam bija iestrādes seniespiedumu un kalendāru vēsturē.
4. Bibliofilā darbība – zināms, ka Šaurums bija dedzīgs Baltijas literatūras kolekcionārs, viņa bibliotēka bija izaugusi līdz 20 000 sējumu. Pēc Šauruma nāves lielākā daļa nonākusī Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Fundamentālajā bibliotēkā (mūsdienās – LU AB). Neviens no Šauruma darbības aspektiem nav pienācīgi apgūts, atspoguļots publikācijās. Viens no iespējamiem skaidrojumiem – Šauruma daudzpusība un ar to saistītā biogrāfijas avotu izklaidētība dažādās atmiņas institūcijās. Turklāt viņa kā mācītāja darbības izpētē neizbēgami būtu jautājumi par Šauruma un viņa līdzgaitnieku kolaborāciju ar padomju varu.

Šis raksts ir viens no pirmajiem pētījumiem, kurā mēģināts noskaidrot Šauruma biogrāfijas nozīmīgākos faktus, novērtēt viņa ieguldījumu kultūrā un iezīmēt turpmākos pētniecības virzienus, kas saistīti ar šis ievērojamās personības biogrāfiju. Raksta izstrādē izmantots galvenokārt Šauruma personālfonds LU AB Rokrakstu un reto grāmatu nodaļā (RRGN) (Nr. 37), kurā rodama viņa korespondence, autobiogrāfija, atmiņas par darbu Rīgas pilsētas bibliotēkā (Rātsnamā), sprediķi, latviešu seniespiedumu bibliogrāfijas un citi grāmatniecības vēstures materiāli. Nozīmīgs Šauruma darbības izpētes avots ir arī viņa sarakstītās un izdotās grāmatas, rediģētie preses izdevumi un laikabiedru publicētās

atmiņas. Vērtīga informācija par Šauruma izglītības ceļu iegūta digitalizētajā Tartu Universitātes fondā (Nr. 402) Igaunijas Nacionālajā arhīvā (*Rahvusarhiiv*, RA). Šis fonds ietver gan studentu imatrikulācijas grāmatas, gan studentu un mācībspēku personu lietas, gan latviešu studentu korporācijas (“Lettonia”) dokumentāciju. Dati par Šauruma dzīvi precizēti arī Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts arhīvā, Latvijas Nacionālās bibliotēkas fondā (Nr. 235), jo Šaurums nacistiskās okupācijas gados strādāja apvienotajā Zemes bibliotēkā, kuras sastāvā bija iekļauta arī Valsts bibliotēka (mūsdienās – Latvijas Nacionālā bibliotēka). Ziņas par Šauruma darbību atkārtotās padomju okupācijas laikā meklētas PSRS Ministru padomes Reliģijas kultu lietu padomes pilnvarotā Latvijas PSR fondā (Nr. 1419), kur apkopotas ziņas par mācītājiem. ¹

Dzīves sākums, skolas gaitas un studiju gadi

Gustavs Makss Johans Šaurums dzimis Kuldīgas apriņķa Lielezeres muižā 1883. gada 28. janvārī (pēc vecā stila – 16. janvārī) kuciēra Jāņa un viņa dzīvesbiedres Lavīzes (dz. Blusiņa) ģimenē.¹ Kad Gustavs kļuva deviņus gadus vecs (1892. gadā), ģimene pārcēlās uz Rīgu, kur viņš uzsāka skolas gaitas. 1896. gadā viņš pabeidza Pētera-Pāvila elementārskolu, bet desmit gadus vēlāk absolvēja Rīgas pilsētas ģimnāziju, teicamas zināšanas uzrādīdams ticības mācībā un vācu valodā.² 1906. gada augustā viņš iestājās Tērbatas Universitātes (toreiz – Jurjevas Ķeizariskā universitāte,

¹ Gustavs Šaurums kopā ar dzīvesbiedri Maiju (dz. Vitola, 1887–1970) un meitu Austru (dz. 1924), 20. gadsimta 20. gadu otrā puse. Latvijas Nacionālās bibliotēkas rokrakstu krājums, RX 18, 1, 6, 10. lp.

¹ Mācītāja G. Šauruma autobiogrāfija. Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts arhīvs (LNA LVA), 1419. f., 2. apr., 7. l., 2. sēj., 150. lp. Sk. arī: Izraksts no Griezes baznīcas grāmatas, dzimušo un kristīto saraksta [krievu val.]. *Rahvusarhiiv* (RA), EAA 402, 1. apr., 29194. l., 4. lp.

² Rīgas pilsētas ģimnāzijas gatavības atestāts, 14.07.1906. [krievu val.]. RA, EAA 402, 1. apr., 29194. l., 5. lp.

turpmāk tekstā Šauruma izmantotais un tolaik plaši izplatītais apzīmējums – Tērbatas Universitāte, TU) Teoloģijas fakultātē.³ TU bija tikko atjaunojusi darbību, jo iepriekšējā mācību gadā bija slēgta studentu nemieru dēļ.⁴

TU Šaurums apguva ne tikai dažādus teoloģiskos kursus, bet arī ebreju vēsturi un valodu, filozofiju, ētiku, latviešu literatūras vēsturi un klasiskās valodas.⁵ Pirmajos gados Šaurums studēja jo citīgi, par to liecina viņam piešķirtā sudraba medaļa par apcerējumu “Anselma satīsfakcijas teorija salīdzinājumā ar Augustīna mācību par Kristus darbu” 1911. gadā.⁶ Filozofiju, starp citu, viņš apguva latvieša – profesora Jēkaba Oša (Oze, 1860–1919) vadībā, kurš gan lekcijas lasījis krievu valodā, tomēr “ar stipru latvisku akcentu”.⁷ Tāpat Šaurums izmantoja iespēju padziļināt zināšanas latviešu literatūrā, ko sniedza viens no pirmajiem latviešu valodniekiem – Jēkabs Lautenbahs (1847–1928), kurš, jādodomā, lekcijas lasījis latviešu valodā.⁸ Vācu valodā tapušie Šauruma studiju darbi tomēr liecina, ka, neraugoties uz pieaugošo rusifikācijas spiedienu, 20. gadsimta sākumā augstskolā dominēja vācu valoda.⁹

³ Jurjevas ķeizarkās universitātes matrikula, 25.08.1906. [krievu val.]. RA, EAA 402, 1. apr., 29194. l., 17. lp.

⁴ Šaurums, G. *Tērbatas universitāte*. Rīga: autora apg., 1932, 69. lpp.

⁵ G. Šauruma studijas apliecinājošie dokumenti [krievu un vācu val.]. RA, EAA 402, 1. apr., 29195. l.

⁶ Anon. Vom Stiftungstage der Universität. *Rigasche Zeitung*, 1911, Nr. 287, S. 2.

⁷ Jurevičs, P. Pirmais latviešu filozofs: atmiņas par profesoru Jēkabu Osi. *Latviešu Ziņas: Latvian News*, 1949, Nr. 16, 6. lpp.

⁸ Aprakstot studiju procesu vecākiem, Šaurums uzsvēra, ka lekcijas klausījies trīs valodās: visvairāk priekšlasījumu bijis vācu valodā (22), krietni mazāk krievu valodā (4) un viens – latviešu valodā. Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 15.09.1906. Latvijas Universitātes Akadēmiskās bibliotēkas Rokrakstu un reto grāmatu nodaļa (LU AB RRGN), 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.

⁹ Sk.: G. Šauruma studijas apliecinājošie dokumenti [krievu un vācu val.]. RA, EAA 402, 1. apr., 29195. l.

Sākot jau no otrā kursa (1908. gada), Šaurums ik pa laikam uzņēmas arī sprediķu lasījumus Tērbatas Sv. Jāņa baznīcā,¹⁰ ko organizēja Teoloģijas fakultātes docētājs, Jelgavā dzimušais Tērbatas latviešu draudzes mācītājs Oto Zēzemanis (*Otto Emil Seesemann*, 1866–1945). Tērbatas Sv. Jāņa baznīcā Šaurums pirmoreiz sprediķoja 1908. gada 2. martā.¹¹ Savu pirmo sprediķi viņš bija rūpīgi izstrādājis, rakstijis un pārrakstijis vairākas dienas un vispirms nolasījis profesoram Zēzemanim, kurš ar šo darbu bijis itin apmierināts.¹² Šaurums ar gandarijumu aprakstīja savu uzstāšanos: “.. vārdi plūda kā ūdens, ticis ārā no aizsprosta, un es tos nemaz nevarēju valdīt. Ka mani vārdi gāja pie sirds, to redzēju no asarām, kas mirdzēja dažu klausītāju acīs”¹³. Vienīgais aizrādījums bijis – viņš runājis par ātru, taču kopumā priekšlasījums bija labi novērtēts. Otrā kursa studentam tas bija arī pagodinājums, tādēļ Šaurums Zēzemani atcerējās ar pateicību: “Latviešu vidējās paaudzes teologiem viņš paliks labā atmiņā ar to, ka devis iespēju vingrināties sprediķošanā jau pirms oficiālā eksāmena sprediķa universitātes baznīcā.”¹⁴

Tūlīt pēc ierašanās Tērbatā Šaurumam izveidojās ciešas draudzības saites ar latviešu studentu korporāciju “Lettonia” (1882. gada 14. maijā uzņemta šaržēto konventā), kas viņu laipni uzņēmusi, palīdzējusi noformēt un iesniegt mācībām nepieciešamos dokumentus augstskolas kancelejā un aprast ar dzīvi tolaik vēl svešajā pilsētā.¹⁵ Korporācijā bijis daudz Rīgas paziņu un, kas nebija mazsvarīgi, “labs lasāmais galds – latviešu un vācu avīzes, bibliotēka”, iespēja saviesīgi pavadīt laiku, piemēram, noklausīties

¹⁰ Tā bija arī TU baznīca.

¹¹ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 03.03.1908. LU AB RRGN, 37. f., 3. glab. vien., Rk 658.

¹² Turpat.

¹³ Turpat.

¹⁴ Šaurums, G. *Tērbatas universitāte*, 74. lpp.

¹⁵ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 25.08.1906. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.

dažādus priekšlasījumus.¹⁶ Tāpat kā citiem korporācijā jaunuzņemtajiem fukšiem,¹⁷ viņam bijis jāizvēlas “krusttēvs”, pie kura vērsties pēc padoma un palīdzības. Šaurums izvēlējies medicīnas studentu Albertu Ziediņu (1879–1940), kurš viņu pirmais bija atsaucīgi uzņēmis Tērbatā, vispār bijis ļoti “dūšīgs un krietns jauneklis”¹⁸. Šaurumam gan sagādāja grūtības samērā augstā korporācijas biedra maksa (piemēram, 1907./1908. akadēmiskā gada 1. semestrī puse no pilna maksājuma bija 21 rublis)¹⁹ un komeršu (svētku) izmaksas, taču korporāciju viņš augstu vērtēja un tādēļ allaž centās veikt visus maksājumus. 1906. gadā korporācijas stāvoklis bijis grūts – tā bijusi izslēgta no “šaržēto” konventa par “simpatizēšanu nemierniekiem”²⁰. Vēlāk tā noslēdza draudzības līgumu ar igauņu korporāciju “Fraternitas Estnica”, jo “lettoņi jau vienmēr bija simpatizējuši igauņu studentu centieniem iegūt savu korporāciju un dziļi skumuši, kad dažādu nelabvēlīgu apstākļu dēļ šie centieni nebija vainagojušies panākumiem”²¹. Kopīgajos pasākumos arī Šaurumam izveidojās pastāvīgi kontakti ar igauņu teologiem, piemēram, vēlāko Tallinas Ev. luteriskās Kārļa baznīcas draudzes mācītāju Frīdrihu V. K. Stokholmu (*Friedrich Stockholm*, 1884–1968),

kuru viņš uzaicinājis par sava oficiālā sprediķa oponentu.²² Interesanti, ka pirmo pieredzi bibliotekāra darbā Šaurums ieguva korporācijā, no 1909. gada rudens četrus semestrus pārziņādams tās bibliotēku.²³ Zināms, ka 1912. gada nogalē korporācijas īpašumā bija 4879 grāmatas, no tām aptuveni puse vācu valodā, nepilns tūkstotis – latviešu valodā.²⁴ Turklāt bijis pieejams lasāmgalds ar astoņiem periodiskajiem izdevumiem krievu valodā, četriem – vācu valodā un vienpadsmit – latviešu valodā.²⁵ Tādējādi korporācijas biedriem bija labas iespējas iegūt lasāmvielu dzimtajā valodā un aizvien būt informētiem par norisēm dzimtenē.

Pirmā studiju gada beigās, 1907. gada vasarā, Šaurums meklēja mājskolotāja darbu, lai piepelnītos, jo studijas un dzīvošana Tērbatā bija dārga un 24 gadus vecajam studentam nepatika aizvien lūgt finansiālu atbalstu vecākiem, kuriem bija radušās materiālas grūtības.²⁶ Augustā viņš uzsāka darbu Valmierā ārsta, sabiedriskā darbinieka Georga Apiņa (1859–1920) ģimenē.²⁷ Šaurums bija viņa audzudēla, faktiski – pusmāsas dēla Georga Dinstmaņa (1895–1955; no 1940. gada aprīļa

¹⁶ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 25.08.1906. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.

¹⁷ Fuksis – studentu korporācijas loceklis (pirmajā studiju gadā), kas vēl nav ieskaitīts tautiešos, proti, nav dabūjis “krāsas”. Šaurums korporācijā (sarakstē viņš to dēvēja par biedrību) uzņemts 1906. gada 14. septembrī un tūlīt pat ievēlēts par fukšu prezidentu. Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 15.09.1906. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.

¹⁸ Turpat. Alberts Ziediņš vēlāk kļuva par Valmieras ārstu, pilsētas slimnīcas direktoru. Iespējams, ka viņš palīdzējis Šaurumam iegūt mājskolotāja darbu Georga Apiņa ģimenē.

¹⁹ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 16.09.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.

²⁰ Šaurums, G. Pirmās vagas dzinēji. *Universitas*, 1968, Nr. 22, 20. lpp.

²¹ Turpat.

²² Šaurums, G. Pirmās vagas dzinēji. *Universitas*, 1968, Nr. 22, 21. lpp.

²³ Turpat, 20. lpp. Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 26.09.1909. LU AB RRGN, 37. f., 3. glab. vien., Rk 659.

²⁴ Ziņas par Jurjevas Ķeizarkās Universitātes studentu korporāciju “Lettonia” [krievu val.]. RA, EAA 402, 7. apr., 789. l, 15. lp. Arī Šaurums vecākiem adresētajā vēstulē minējis, ka bibliotēkā ir ap 5000 grāmatu. Sk.: Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 26.09.1909. LU AB RRGN, 37. f., 3. glab. vien., Rk 659.

²⁵ Turpat.

²⁶ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 29.04.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.

²⁷ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 01.08.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.

Georgs Apinis) mājskolotājs.²⁸ Iespējams, viņš palīdzēja Dīnstmanim sagatavoties mācībām Rīgas pilsētas ģimnāzijā, kuru pats pirms gada bija absolvējis.

Dzīves apstākļi Valmierā bijuši lieliski: ārstam piederēja plaša māja, kurā Šaurumam tika ierādīta atsevišķa, skaista istaba ar skatu uz iekoptu dārzu. Dzīve ritējusi bez saimnieciskām raizēm, jo visus darbus – mazgāšanu, pārtikas sagādi un ēdiena gatavošanu – veikuši kalpotāji.²⁹ Labas attiecības Šaurumam veidojušas ar Georgu Apini, kurš pret viņu izturējies kā pret paša bērnu: “Kur vien notiek kāds izrikojums, tur tieku ņemts līdzī.”³⁰ Tādējādi Šaurumam bijusi iespēja iepazīties ar ievērojamākajiem pilsētas vīriem, piemēram, Kurlmēmo skolas direktoru Jāni Enkmani (1856–1915) un kādu mācītāju Vitmani.³¹ Vakari ārsta mājās nereti aizritējuši ilgās sarunās, jo Apinis bijis “stingrs latvietis un mēs citādi nerunājam, kā vienīgi latviski”³². Tika apspriestas gan pilsētas vajadzības, gan sacerēti iesniegumi augstām amatpersonām.³³ Šaurums iesaistījies arī sabiedriskajā dzīvē, piemēram, uzņēmies priekšā lasītāja pienākumus kundzēm cienījamos gados Valmieras

Nabagu apgādāšanas dāmu komitejā.³⁴ Turklāt viņš darbojies vietējā latviešu biedrībā un amatierteātrī.³⁵

Arī ar audzēkni veidojusies cieņpilna komunikācija: abi ik rītu sākuši ar pastaigu pa pilsētu, tad sekojusi vingrošana un mācības. Vakaros Šaurumam atlicis laika studijām, lai sagatavotos pārbaudījumiem TU.³⁶ Tomēr tik sistemātiska zinību apguve kā Tartu Valmierā nebija iespējama, jo lekcijās varēja piedalīties vien tik daudz, “lai profesori mani pavisam neaizmirstu”³⁷. Tā kā 1908. gada rudenī Apīņa audzudēls Dīnstmanis iestājās Rīgas pilsētas ģimnāzijā, Šaurumam nācās meklēt jaunu darbavietu. Tiesa, viņš saglabāja ciešu draudzību ar Valmieras ārstu Apini līdz pat viņa aiziešanai mūžībā, gan regulāri apmeklējams Apini Valmierā, gan aicinot viņu pie sevis ciemos svarīgos dzīves brīžos. Šaurums turpināja sadarbību arī ar Valmieras Latviešu biedrību, sniedzams dažādus priekšlasījumus. Viens no visplašāk reklamētajiem Šauruma referātiem, kas izskanēja biedrībā 1911. gada 19. februārī, bija “Materiālisms, viņa izcelšanās, izplatīšanās un ciņas līdzekļi pret to”.³⁸ Priekšlasījums prasīja zināmu drosmi, jo bija pulcējies prāvs klausītāju pulks, kuram nebija viegli pretstatīt kristīgo ētiku materiālismam.

1908. gada rudenī Šaurums kļuva par mājskolotāju bagātu lielsaimnieku – Baložu –

²⁸ Kopš 1908. gada G. Dīnstmanis mācījās Rīgas pilsētas ģimnāzijā. Sk.: Dīnstmanis Georgs. No: Jēkabsons, Ē., Ščerbinskis, V. *Latvijas tiesneši: Senāts, Tiesu palāta un apgabaltiesas biogrāfijās, 1918–1940*. Biogrāfiskā vārdnīca. Rīga: Tiesu administrācija, 2017, 69.–70. lpp.

²⁹ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 01.08.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.

³⁰ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 23.08.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.

³¹ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 16.08.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.

³² Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 05.08.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.

³³ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 16.09.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.

³⁴ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 03.12.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.

³⁵ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 16.02.1908. LU AB RRGN, 37. f., 3. glab. vien., Rk 658.

³⁶ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 16.08.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.

³⁷ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 01.11.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.

³⁸ Anon. No iekšzemēm. *Jaunās Latviešu Avīzes*, 1911, Nr. 18, 1. lpp.

ģimenē Mārsnēnos.³⁹ Aizņemts divu bērnu izglītošanā, viņš tomēr centās atrast laiku regulāriem Tērbatas apmeklējumiem, lai noklausītos vairākas lekcijas augstskolā un piedalītos korporācijas "Lettonia" pasākumos. Viņš arī atsaucās uz mācītāja Ādama Jendes aicinājumu lasīt sprediķus tuvējās Raunas latviešu draudzes dievkalpojumos.⁴⁰ Baložu mājās "Velliņos" viņš iepazīs ar latviešu valodnieka, etnogrāfa Pētera Šmita (1869–1938) ģimeni, kura dzīvoja kaimiņos un kurai viņa dzīvē bija nozīmīga loma, – ar tās starpniecību viņš iepazīs ar savu nākamo sievu Maiju Vitolu (1887–1970), kura cēlusies no Šmitu dzimtas.⁴¹ 1940. gadā Šaurums P. Šmitam veltījis apcerējumu "Profesors Pēteris Šmits", kura veidošanā izmantojis izcilā zinātnieka autobiogrāfiskos materiālus.⁴²

1909. gada aprīlī Šaurums pārtrauca darbu Baložu ģimenē.⁴³ Acimredzot vecāki viņam varēja sniegt pienācīgu materiālu atbalstu studiju turpināšanai. Tās bija krietni iekavētas, jo ceturtdā kursa programmu Šaurums apguva tikai 1911./1912. studiju gadā.⁴⁴

1913. gada janvārī, nolīcis visus gala eksāmenus, Šaurums pabeidza studijas graduētā studenta pakāpē.⁴⁵ Kaut arī pēdējo studiju pakāpienu viņam neizdevās pārvarēt – teoloģijas

kandidāta disertāciju viņš neaizstāvēja, jo pēc Igaunijas Republikas proklamēšanas 1918. gadā par TU mācībvalodu kļuva igauņu valoda, ko Šaurums neprata, – jādodomā, ka TU prestižam un tajā iegūtajām zināšanām bija nozīmīga loma viņa karjerā.

Pirmie gadi mācītāja amatā

Jau 1912. gadā G. Šaurums kļuva par ticības mācības un klasisko valodu skolotāju Šmithena un Bērziņa ģimnāzijā Dubultos, vienlaikus kalpoja mācītāja kandidāta amatā vietējā draudzē mācītāja, arī TU absolventa un korporācijas "Lettonia" filistra Jāņa Opsa (1865–1930) vadībā,⁴⁶ šad un tad vadīja dievkalpojumus arī Rīgas latviešu draudzēm.⁴⁷ 1914. gada 28. novembrī Rīgas Sv. Jēkaba katedrālē viņu ordinēja par Cēsu apriņķa vikāru ar dzīvesvietu Lazdonā,⁴⁸ bet pēc dažiem mēnešiem, 1915. gada 29. februārī, – par Lazdonas draudzes mācītāju. Turklāt viņš bija ticības mācības un seno valodu skolotājs Biržu Izglītības biedrības ģimnāzijā Madonā,⁴⁹ kur viņu ievēlēja arī par skolas kura torijas priekšsēdētāju, vēlāk – par pedagoģiskās padomes priekšsēdētāju.⁵⁰ Pirmā pasaules kara laikā viņš noorganizēja un pārzināja Lazdonas bēgļu skolu, diemžēl, ienākot lieliniekiem, 1918. gada decembrī bija spiests pārcelties uz Liepāju, kur turpināja pedagoga gaitas un

³⁹ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mārsnēni, 04.09.1908. LU AB RRG, 37. f., 3. glab. vien., Rk 658.

⁴⁰ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mārsnēni, 03.11.1908. LU AB RRG, 37. f., 3. glab. vien., Rk 658.

⁴¹ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mārsnēni, 04.09.1908. LU AB RRG, 37. f., 3. glab. vien., Rk 658.

⁴² Šaurums, G. *Profesors Pēteris Šmits*. Npublicētā apcerējums. Rīga, 1940. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/48934> [skatīts 04.10.2022.].

⁴³ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraīne, 20.04.1909. LU AB RRG, 37. f., 3. glab. vien., Rk 659.

⁴⁴ Gustava Šauruma lekciju grāmatiņa. RA, EAA 402, 1. apr., 29195. l., 24.–22. lp.

⁴⁵ Jurjevas ķeizariskās universitātes Teoloģijas fakultātes studenta Gustava Šauruma graduālo pārbaudījumu protokols: ceturtdāļa [krievu val.]. 25.01.1913. RA, EAA 402, 1. apr., 29195. l., 30. lp.

⁴⁶ Šaurums, Gustavs. No: Kroders, P. (red.). *Latvijas darbinieku galerija, 1918–1928*. Rīga: Grāmatu Draugs, 1929, 190. lpp.

⁴⁷ Mācītāja G. Šauruma autobiogrāfija. LNA LVA, 1419. f., 2. apr., 7. l., 2. sēj., 150. lp.

⁴⁸ Klēmanis, G. *Lazdonas draudze senāk un tagad*. Lazdonas ev. lut. Baznīcas valde, 1929, 20. lpp. Citā, padomju laikā rakstītā autobiogrāfijā kļūdaini norādīts, ka ordinēts par Lazdonas draudzes mācītāju 1912. gada 29. decembrī. Sk.: Šaurums, G. *Biogrāfija [pēc 1949. gada]*. LU AB RRG, G. Šauruma kolekcija, 37. f., inv. Nr. 656, 1. lp.

⁴⁹ Mācītāja G. Šauruma autobiogrāfija. LNA LVA, 1419. f., 2. apr., 7. l., 2. sēj., 150. lp.

⁵⁰ Kroders, P. *Latvijas darbinieku galerija, 1918–1928*, 190. lpp.

strādāja par tulku Apsardzības ministrijā.⁵¹ Līdz pirmajai padomju okupācijai, kad mācītājiem pedagoģiskais darbs tika aizliegts, Šaurums nepārtraukti darbojās jaunatnes kristīgajā audzināšanā, gan strādājot par ticības mācības un klasisko valodu skolotāju vispārīzglītojošās skolās, gan iesaistoties kristīgās jaunatnes literatūras sagatavošanā un izdošanā.

Neilgi pirms ordinācijas Šaurums uzsāka arī publicistisko darbību, uzrakstot savu pirmo grāmatu "Iekšējā misija" (Rīga: Sv. Jāņa biedrības rakstu apgādība, 1914). Ievadā viņš uzsvēra grāmatas novatorismu: "Nav mums latviešu valodā vēl gandrīz nevienas grāmatas, [...] nav arī neviena laikraksta, kas sniegtu kārtīgas ziņas par iekšējo misiju."⁵² Tādēļ viņš daudz uzmanības veltīja iekšējās misijas skaidrojumam: tā ir labprātīga kristīga kalpošana, kas ietver visaptverošu savstarpēju palīdzību, sevišķi morālu un materiālu atbalstu trūkcūcietējiem, bāreņiem, grūti audzināmiem bērniem, vientuļiem sirmgalvjiem, ieslodzītajiem, smagi slimiem cilvēkiem u. tml.⁵³ Lasītāji tika iepazīstināti ar iekšējās misijas vēsturi kopš Mārtiņa Lutera (*Martin Luther*, 1483–1546) reformācijas, taču plašāk raksturots jaunākais posms – pēdējā septiņdesmitgade. Iekšējās misijas būtiska darba daļa – kristīgās ticības nostiprināšana kā pilsētās, tā laukos, atsevišķās sociālajās un profesionālajās kopienās, izplatot gan Bībeles, gan cita satura kristīgo literatūru, piemēram, sprediķu apkopojumus, laikrakstus, kalendārus un citus "krietnus un derīgus rakstus"⁵⁴. Pienācīgai sabiedrības ārpuskolas izglītošanai dibināmas arī tautas bibliotēkas un izdodami ieteicamo grāmatu saraksti, "lai bibliotēku pārziņiem būtu mēraukla, pie kuras turēties"⁵⁵. Aplūkojot Sv. Jāņa biedrības – agrākās kristīgo

rakstu aģentūras – ieguldījumu kristīgo rakstu izplatīšanā, Šaurums uzsvēra, ka nepieciešami "enerģiskāki soļi pret sēnalu literatūru, kura tagad pārpludina mūsu grāmatu tirgu"⁵⁶. Šaurums centās arī praktiski iesaistīties iekšējā misijā: 1919. gadā viņš bija viens no Latvijas iekšējās misijas biedrības statūtu izstrādātājiem, organizācijas dibinātājiem, tika ievēlēts biedrības direktoriņā. Biedrības uzdevumā Šaurums un mācītājs Edgars Bergs (1878–1961) uzsāka rediģēt mēnešrakstu "Svētdienas Rīts" (iznāca no 1920. gada janvāra, sākumā mēnešraksts, kopš 1921. gada aprīļa – nedēļas laikraksts).⁵⁷

Latvijas Neatkarības kara otrajā posmā, kad Rīga bija atbrīvota no lieliniekiem, Šaurums atgriezās dzimtajā pilsētā, kur uzņēmās Mārtiņa baznīcas (Pārdaugavā) latviešu draudzes mācītāja pienākumus, jo līdzšinējais draudzes gans Pēteris Rozenbergs (1871–1919) bija smagi slim un drīz tika aizsaukts mūžībā. Vissaspringtākās dienas (1919. gada oktobrī–novembrī), kad Pāvela Bermonta (*Павел Бермондт-Авалов*, 1877–1973) vadītā provāciskā Rietumu brīvprātīgo armija centās pārņemt kontroli pār Rīgu un tādēļ bieži "virs galvām dūca aeroplāni, mezdami bumbas, un šņāca šrapneli"⁵⁸, skanēja lielgabalu dunoņa, valdīja aukstums un bads, viņš aprakstīja paša izdotajā grāmatā "Pārdaugavas garīgā dzīve zem lielgabalu uguns".⁵⁹ Neraugoties uz grūtajiem apstākļiem, Mārtiņa draudzes dāmu komitejai izdevās sagādāt pārtiku gan vietējiem trūkcūcietējiem, gan latviešu kareivjiem, kuri ārstējās pilsētas 2. slimnīcā. Raksturojot draudzes sieviešu neatlaidību pārtikas sagādē, Šaurums savilņoti atzina: "[...] nekad neaizmirsīšu šo mīlestības

⁵¹ Kroders, P. *Latvijas darbinieku galerija, 1918–1928*, 190. lpp.

⁵² Šaurums, G. *Iekšējā misija*. Rīga: Jonck und Poliesky, 1914, 7. lpp.

⁵³ Turpat, 6. lpp.

⁵⁴ Turpat, 20.–21. lpp.

⁵⁵ Turpat, 22. lpp.

⁵⁶ Šaurums, G. *Iekšējā misija*, 43. lpp.

⁵⁷ Šaurums, G. Latvijas iekšējās misijas pirmie soļi. *Svētdienas Rīts*, 1920, Nr. 1, 22. lpp.

⁵⁸ Šaurums, G. *Pārdaugavas garīgā dzīve zem lielgabalu uguns: Bermonta laika atmiņas ar 8 tani laikā Mārtiņa baznīcā sacītiem sprediķiem*. Umurga: autora apg., 1929, 8. lpp.

⁵⁹ Turpat.

darbu un viņa darītājas”⁶⁰. Visgrūtākā, nemierīgākā bijusi 11. novembra nakts, kad skaļās lielgabalu donoņas dēļ nav bijis iespējams aizmigt. Taču – Rīga beidzot tika atbrīvota no Bermonta armijas, un tādēļ “prieks pārņēma sirdi, kad, rītam austot, redzējām pa ielām staigājam latviešu kareivjus. Pēc vairāk kā mēneša bijām atsvabināti no ienaidnieka varas. Pa ielām plūda priecīgu ļaužu bari, kas gavilēm apveica savus atsvabinātājus”⁶¹.

Darbība un sasniegumi Umurgā

1920. gadā Šaurums kļuva par Umurgas un Ārciema draudzes mācītāju, un šajā amatā viņš aizvadīja 14 darba gadus.⁶² Vienlaikus viņš bija valodu skolotājs Limbažu pilsētas ģimnāzijā⁶³ un islaicīgi – mācītājs arī Straupes un Sv. Katrīnas draudzēs.⁶⁴ Neraugoties uz šo lielo slodzi, viņš kopā ar mācītāju Edgaru Bergu (1878–1968) veica jaunā LELB izdevuma “Svētdienas Rīts” redaktora pienākumus.⁶⁵ Mēnešraksta informācija 1920. gada oktobri liek domāt, ka izdevuma faktiskais sastādītājs bija Šaurums, jo redakcijas adrese bija viņa dzīvesvieta – Umurgas mācītājmuiža.⁶⁶ Par mēnešraksta iespiešanas vietu tika izraudzīta Kārļa Pauciša (1866–1919) tipogrāfija Limbažos, kuru

pēc īpašnieka nāves vadīja viņa dzīvesbiedre Līze Paucīte (1870–1975).⁶⁷ Ar šo uzņēmumu Šaurumam izveidojās pastāvīga sadarbība, ko veicināja arī tā tuvums Umurgas mācītājmuižai – vien daži kilometri. Pauciša spiestuvē tika pasūtīti “Svētdienas Rīta kalendāri”, kā arī Umurgas–Ārciema draudzes kalendāri.⁶⁸

Šaurums atrada laiku arī pētniecībai un rakstīšanai. No 1921. līdz 1933. gadam viņš uzrakstīja un izdeva deviņas grāmatas, no tām sešas iznāca Umurgā.⁶⁹ Visnozīmīgākā ir autora apgādā Rīgā iespiestā monogrāfija “Tērbatas Universitāte, 1632–1932”, kurā, kā viņš norādīja priekšvārdā, pirmoreiz mēģināts “attēlot Tērbatas universitātes vēsturi pa visu viņas 300 gadu pastāvēšanas laiku”⁷⁰. Tādēļ tā ir ievērojama ne tikai Latvijas, bet visas Baltijas izglītības vēstures historiogrāfijā. Tajā gan aplūkota augstskolas dibināšana, darbība dažādos laikposmos, gan sniegts ieskats atsevišķu fakultāšu darbībā, ietverot biogrāfisku informāciju arī par to mācībspēkiem un ievērojamākajiem studentiem. Darba lielākā vērtība: tajā apkopota informācija par latviešu mācībspēkiem un studentiem, grāmatas nobeigumā sniegts plašs “Tērbatas universitātē studējošo latviešu” saraksts.⁷¹ Kaut arī grāmatā trūka personu rādītāja un bija “iezagusies viena otra nepilnība un nepareizība”, tā uzskatāma par ievēribas cienīgu darbu, kuru “ar prieku uzņems katrs mētrainietis un interesents”⁷². Jādomā, šai

⁶⁰ Šaurums, G. *Pārdaugavas garīgā dzīve zem lielgabalu uguns*, 11. lpp.

⁶¹ Turpat, 12. lpp.

⁶² Šaurums, G. Biogrāfija [pēc 1949. gada janvāra]. LU AB RRGN, 37. f., inv. Nr. 656.

⁶³ Mācītāja G. Šauruma autobiogrāfija [nedatēta]. LNA LVA, 1419. f., 2. apr., 7. l., 2. sēj., 150. lp.

⁶⁴ Šaurums, G. Biogrāfija [pēc 1949. gada janvāra]. LU AB RRGN, 37. f., inv. Nr. 656.

⁶⁵ Par mēnešraksta dibināšanu sk.: Šlihta, K., Rohtmets, P. *Eesti Kirik un Svētdienas Rīts – evaņģēliski luteriskās baznīcas oficiālie laikraksti Igaunijā un Latvijā 1920–1925. Ceļš*, 2010, Nr. 60, 116.–117. lpp. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/31046/Cels-60.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [skatīts 08.09.2022.].

⁶⁶ *Svētdienas Rīts*, 1929, Nr. 10, 200. lpp.

⁶⁷ Ozola, I. *Limbažu grāmatizdevēji: Paucišu dzimta*. Bibliogrāfiskais rādītājs. Rīga: Latvijas kultūras koledža, 2010, 7. lpp. Pieejams: [https://www.limbazubiblioteka.lv/files/editor/indra_ozola_paucisu_dzimta%20\(1\).pdf](https://www.limbazubiblioteka.lv/files/editor/indra_ozola_paucisu_dzimta%20(1).pdf) [skatīts 08.09.2022.].

⁶⁸ Šaurums, G. (sast.). *Umurgas–Ārciema draudzes kalendārs 1928. gadam: 366 dienas*. Limbaži: [Gustavs Šaurums], 1927. Kalendārs iznāca arī 1929. gadam un 1930. gadam.

⁶⁹ Gustava Šauruma iespiesto darbu saraksts. LU AB RRGN, 37. f., inv. Nr. 656.

⁷⁰ Šaurums, G. *Tērbatas universitāte*.

⁷¹ Turpat, 141.–214. lpp.

⁷² Ķiploks, E. Gustavs Šaurums. Tērbatas universitātē 1632.–1932. Rīgā, 1932. Autora apgādībā. *Universitas*, 1932, Nr. 10, 167. lpp.

grāmatai bijusi izšķiroša nozīme valsts augstākā apbalvojuma piešķiršanā: 1932. gada 15. novembrī Šaurums saņēma IV šķiras Triju Zvaigžņu ordeni.⁷³

K. Barona prēmiju komisija ieteica Kultūras fondam grāmatu izplatīt vidusskolas bibliotēkās.⁷⁴ Šis ierosinājums tika ņemts vērā: nepieciešamo eksemplāru iegādei 1933. gada novembrī Kultūras fonds piešķīra 300 latus.⁷⁵ 1935. gadā Šaurums Kultūras fondam uzdāvināja vēl 500 eksemplārus izdalīšanai Vidzemes, Zemgales un Kurzemes bibliotēkām, “lai mūsu jaunatne varētu iepazīties ar Tartu universitātes attīstības gaitu, jo Tartu mums devusi daudz izcilu zinātnieku un sabiedrisku darbinieku”⁷⁶. Grāmata esot izpelnījies pat Zviedrijas karaļa Gustava V (*Gustaf V*, 1858–1950) ievēribu.⁷⁷

Rosinot LELB mācītāju saimi pārskatīt un modernizēt Vecās Derības tulkojumu latviešu valodā, lai tas “lietojams nevien mājās, bet arī skolās, kur būtu izskausti visi piedauzīgie vārdi”, Šaurums piedāvāja Bībeles pārlabotāju komisijai Vecajā Derībā rodamās pravieša Hosejas grāmatas tulkojumu.⁷⁸ To viņš papildināja arī ar pravieša Hosejas laikmeta, dzīves un personības raksturojumu. Grāmatā skaidrota Hosejas grāmatas struktūra un tās galvenās atziņas, savukārt tulkotā teksta daļā pievienoti komentāri gan par atsevišķu vārdu izcelsmi, gan ebreju vēsturi u. c. Salīdzinot pēc Otrā pasaules kara trimdā rediģēto un 1965. gadā

publicēto Bībeles tekstu⁷⁹ ar Šauruma tulkojumu, jāsecina, ka viņa darbs diemžēl nav izmantots. Iemesli nav skaidri, iespējams, viens no tiem – jaunajai Bībeles tulkotāju komisijai tas nebija pieejams.

Šauruma rakstura iezīmes atklāj viņa paša izdotā brošūra “Gustavs Ādolfs un viņa rūpes par Vidzemes garīgās dzīves pacelšanu” (Umurga, 1933, 31 lpp.), kas veltīta ievērojamā Zviedrijas karaļa Gustava II Ādolda (*Gustaf II Adolf*, 1594–1632) nāves 300. gadskārtas atcerei. 1621. gadā karalis iekaroja Rīgu, Pierīgu (lielāko daļu Pārdaugavas hercogistes) un vēlāk ieguva arī Vidzemi. Viņa nāves 300. gadskārta 1932. gadā Rīgā tika plaši atzīmēta: Valsts vēsturiskajā muzejā pili bija sarīkota “zviedru laikmeta” izstāde ar eksponātiem gan no Latvijas, gan Zviedrijas atmiņas institūcijām, tika izdots ilustrēts izstādes katalogs.⁸⁰ A. Gulbja apgādā iznāca vēstures pedagoga Evalda Bredausa (arī Bredavs vai Bredovs, 1881–1935) populārzinātniskā grāmata “Gustavs Ādolfs”, kurā galvenā uzmanība pievērsta Zviedrijas karaļa kara gaitām, kā arī viņa iekšpolitikai dzimtenē.⁸¹ Arī Šauruma darbs nepretendēja uz akadēmisku objektivitāti, tajā Gustavs Ādolfs bija atainots diezgan vienpusīgi – kā “lielais protestantisma varonis

⁷³ Anon. Ar Triju zvaigžņu ordeni apbalvoto 13. saraksts: IV šķira 1932. gada 16. novembrī. *Valdības Vēstnesis*, 1932, Nr. 261, 3. lpp.

⁷⁴ Anon. Krišjāņa Barona prēmiju komisijas atzinumi 1933. gada 8. martā. *Valdības Vēstnesis*, 1933, Nr. 56, 1. lpp.

⁷⁵ Anon. Kultūras fonda domes sēde 1933. gada 6. novembrī. *Valdības Vēstnesis*, 1933, Nr. 252, 1. lpp.

⁷⁶ Anon. Jauni dāvinājumi lauku skolām. *Brīvā Zeme*, 1935, Nr. 47, 8. lpp.

⁷⁷ Dūnis, V. Mācītāja G. Šauruma 25 darbības gadi. *Svētdienas Rīts*, 1939, Nr. 48, 400. lpp.

⁷⁸ Šaurums, G. *Pravietis Hoseja (Jaunās Derības skaņas Vecajā)*. Umurga: autora apg., 1932, 5. lpp.

⁷⁹ Vecās Derības redakcija, respektīvi, tulkošana, tika uzsākta 20. gadsimta 60. gadu sākumā trimdā. Rediģētais izdevums iznāca 1965. gadā Londonā. Sk.: Andrejevs, Ņ., Tēraudkalns, V. Bībeles tulkojumi latviešu, latgāliešu rakstu un libiešu valodā. No: Nacionālā enciklopēdija, 2022. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/22199-B%C4%ABbeles-tulkojumi-latvie%C5%A1u,-latgalie%C5%A1u-rakstu-un-l%C4%ABbie%C5%A1u-valod%C4%81> [skatīts 08.09.2022.].

⁸⁰ Gustava Ādolda un zviedru laikmeta pieminekļu izstāde. *Gustava Ādolda un zviedru laikmeta pieminekļu izstādes katalogs* (Gustava Ādolda nāves dienas 300 gadu atcerei, 1632–1932, Rīgā, 1932, Valsts vēsturiskais muzejā). Rīgā: [Valsts vēsturiskais muzejs], 1932.

⁸¹ Bredaus, E. *Gustavs Ādolfs*. Rīga: A. Gulbis, 1932.

un aizstāvis”⁸². Grāmatā sevišķi izcelti Gustava Ādolfā ieceltā Vidzemes superintendenta, teologa, pedagoga Hermaņa Samsona (1579–1943) sasniegumi: viņš normalizējis luteriskās baznīcas darbību Vidzemē pēc ilgiem bada, mēra un iznīcības gadiem. Samsons piesaistījis desmitiem jaunu mācītāju, apvienojis mazās draudzes, kurām trūka garīgo aprūpētāju, organizējis mācītāju sinodes baznīcas problēmu risināšanai un apmeklēja draudzes, lai noskaidrotu to stāvokli. Šaurums īsi raksturoja arī Gustava Ādolfā dibināto Tērbatas ģimnāziju (vēlāk – Universitāti) un pēc tā paša parauga izveidoto Rīgas ģimnāziju, kur Samsons ieņēma teoloģijas profesora un ģimnāzijas pārziņa amatu. Grāmatas nobeigumā – LELB kritika: Šaurums uzskatīja, ka Latvijā draudzes ir sabrukuma stāvoklī, savukārt skolās “vienpusīgi kultivēta tikai cilvēka prāta izglītība, atstājot sirdsizglītību gandrīz pilnīgi neievērotu”⁸³. Latvijas valdībai Šaurums pārmeta vienaldzību pret baznīcas krīzi, norādot, ka mūsu valstī “nav “Gustava Ādolfā”, kas “Samsonam” stāvētu aiz muguras un veicinātu viņa darbu”⁸⁴. Šie vārdi vedina domāt, ka Šaurums bija stingrās vadonības piekritējs, kuram, iespējams, nebija pa prātam tolaik pastāvošais laicīgās varas un baznīcas varas nodalījums, LELB patstāvība.

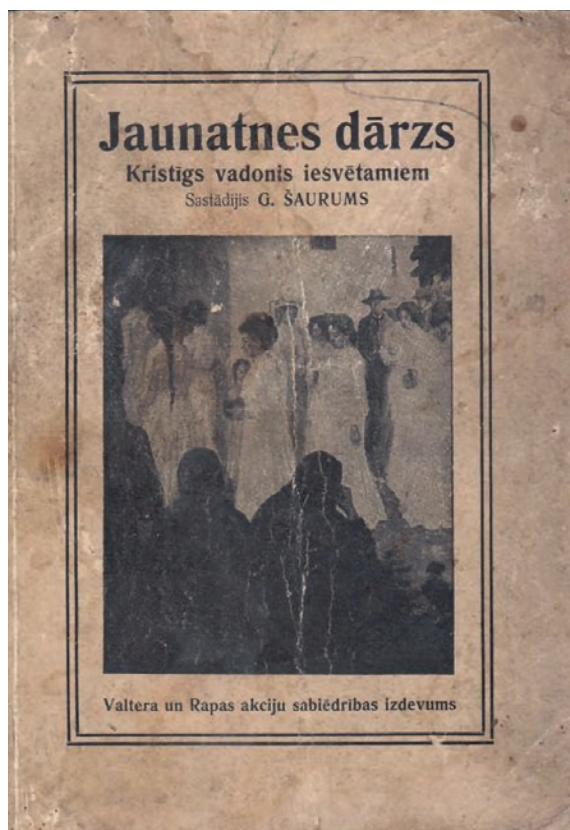
Kaut arī Šaurums savus darbus galvenokārt izdevis pats, viņa vispopulārāko grāmatu – ievadu kristīgajā reliģijā iesvētāmiem jauniešiem “Jaunatnes dārzs” – piedāvāja apgāds “Valters un Rapa”. ② No 1925. līdz 1943. gadam tai bija vismaz 15 iespaidumi.⁸⁵ Grāmatas popularitāte skaidrojama ar Šauruma pedagoga gaitās iegūto prasmi izskaidrot visplašākajai

⁸² Šaurums, G. *Gustavs Ādolfs un viņa rūpes par Vidzemes garīgās dzīves pacelšanu*. Umurga: autora apg., 1933, 5. lpp.

⁸³ Turpat, 31. lpp.

⁸⁴ Turpat, 30. lpp.

⁸⁵ To skaitā tikai vienu iespaidumu – pirmās padomju okupācijas gadā – nodrošināja LELB Virsvalde: Šaurums, G. *Jaunatnes dārzs: kristīgs vadonis iesvētāmiem*. Rīga: Ev.-Lut. baznīcas virsvalde, 1941.

② "Jaunatnes dārzs" (1931)

3 Gustava Šauruma ekslibris. Mākslinieks – Jūlijs Madernieks. Latvijas Nacionālās bibliotēkas sikiespieddarbu krājums

auditorijai sarežģītā un daudzslāņainā Bībeles teksta struktūru un saturu. Lasītāji īsumā vienkāršā, bet saistošā valodā tika iepazīstināti arī ar LELB vēsturi, tās svētkiem un dievkalpojumu kārtību. Grāmata liecina, ka Šaurums bija talantīgs publicists, kurš spēj savu domu paust kodolīgos teikumos, tomēr neaizmirstot par mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem. ³

1932. gadā Šaurumam radās ideja par reliģisku darbu sērijas “Rakstu Avots” izdošanu, lai “pārpludinātu mūsu mīlo dzimteni krietnām, reliģiozi tikumiska satura grāmatām”⁸⁶ un tādējādi kavētu kaitīgās lubu literatūras izplatību. Plašā LELB mācītāju saime, kā arī citas potenciāli ieinteresētās personas varēja iepazīties ar sērijas prospektu gan LELB laikrakstā “Svētdienas Rīts”,⁸⁷ gan viņiem piesūtītajos atsevišķos novilkumos līdz ar aicinājumu sameklēt aģentus, kas apzinātu ieinteresētos sērijas abonentus un tādējādi nodrošinātu sērijas finansējumu. Darbu pārdošana grāmatveikalos vai ar kolportāžas palīdzību nebija paredzēta, vienīgais ieņēmums – abonentu maksājumi. Prospekts liecina, ka Šaurums bija iecerējis pielāgot sēriju daudzveidīgajām LELB draudžu locekļu interesēm: piedāvāt gan mūsdienu un klasiskās latviešu literatūras darbus, gan stāstus bērniem un jaunatnei, reliģiskus un populārzinātniskus sacerējumus, kalendārus, ievērojamu baznīcas personību portretus u. c. Vienprātīga atbalsta Šauruma idejai tomēr nebija. Sajūsmu pauda Nabes pagasta valdes darbvedis Jānis Baumanis, no Limbažu spiestuves īpašnieka Pauciša saņēmis izdevuma prospektus.⁸⁸ Savukārt Baldones draudzes mācītājs Andrejs Zuzāns (1888–1962) 1932. gada 14. oktobrī bažijās, ka “pabalstīt nodomāto rakstu izdošanu un izplatīšanu savās draudzēs

⁸⁶ Valmieras apriņķa dāmu komiteju “Rakstu Avota” izdošanas komisija. Prospekts Valmieras apriņķa dāmu komiteju izdodamam “Rakstu Avotam”. *Svētdienas Rīts*, 1932, Nr. 48, 382. lpp.

⁸⁷ Turpat, 381.–382. lpp.

⁸⁸ Baumanis, J. Vēstule mācītājam G. Šaurumam. Nabe, 05.12.1932. LU AB RRG, 37. f., 106. glab. vien.

nespēs”, jo jau pastāvošiem izdevumiem grūti izdzīvot – “garīgu rakstu tiešām netrūkst [...] Trūkst tikai tādi raksti, kurus tauta pati ķertu un lasītu”⁸⁹. Jaunjelgavas draudzes mācītājs Ādolfs Zemnieks (1894 – pēc 1941) uzsvēra, ka jauna reliģiska izdevuma (laikraksta) veidošana jaunatnei gan radītu labu pretstraumi labu literatūrai, taču saskaldītu lasītāju auditorijas uzmanību. Tādēļ Zemnieks bija nolēmis nogaidīt, viennozīmīgu atbildi nesniedzot.⁹⁰

Neraugoties uz amatbrāļu skepsi, Šaurums no sava nodoma neatkāpās un no 1933. gada ik mēnesi laida klajā jaunu kristīgu grāmatu, kas sākumā iznāca “Rakstu Avots” izdevniecībā, bet kopš 1935. gada – LELB Virsvaldes apgādā. Aģentu un abonentu tīkla veidošana bija uzticēta LELB mācītājiem, kas šo uzdevumu varēja deleģēt citiem draudzes locekļiem. Lai arī komplekta cena bija ļoti zema, pielāgota lauku iedzīvotāju pirktspējai – viens lats gadā par 12 iespieddarbu komplektu (ik mēnesi viens izdevums), Šaurumam neizdevās aptvert visas draudzes. 1933. gadā sērijai bija 250 aģenti, kas bija piesaistījuši 8644 abonentus,⁹¹ visvairāk – Valmieras prāvesta iecirknī, sevišķi Umurgas (186), Mazsalacas (171), Burtnieku (173), Rūjienas Dienvidu un Valmieras Veides draudzē (abās pa 142 abonentiem).⁹² Tomēr 80 draudzes uz aicinājumu vispār nebija atsaukušās.⁹³

Sērijas eksemplaritāte jau pirmajā gadā bija iespaidīga: vairāk nekā 100 000 vienību, to skaitā 88 700 grāmatu.⁹⁴ Kopumā no

1933. līdz 1940. gadam sērijā iznāca gandrīz 90 darbu, neskaitot sikiespieddarbus, piemēram, portretus. Sēriju ievadīja Šauruma priekšgājēja, Umurgas draudzes mācītāja, literāta un sabiedriskā darbinieka Jura Neikena (1826–1868) stāsts “Vai devītais bauslis vēl spēkā?” un turpināja citu latviešu draudžu mācītāju (Alfrēda Skrodeļa, Kārļa Beldava, Alfrēda Pipīra, Alberta Vītola, Bernharda Kasara, Kārļa Bilzena u. c.) sacerējumi, vairāki kristīgi ievirzīti latviešu prozas un dzejas darbi (autoru skaitā: Reinis Dievkociņš, Pilsoņu Jēkabs (Jēkabs Birgers), Milda Priedulāja) un tulkojumi. 4

Galveno organizatorisko darbu veica Šaurums. Tā pirmajā gadā tika “Izsūtīti vairāk tūkstoši uzsaukumu un apkārtrakstu, atbildētus uz daudziem pieprasījumiem, vadītājam bieži bija jābūt arī grāmatu ekspeditoram, nemaz jau nerunājot par korektora pienākumiem”⁹⁵. Cerības uz intereses pieaugumu tomēr nepiepildījās: nākamajā gadā abonentu skaits nokritās līdz 6756.⁹⁶ Turklāt ieņēmumi, tāpat kā pirmajā gadā, nesedza visus izdevumus (1934. gada deficīts bija 356 lati⁹⁷). Šaurums domāja, ka “Vaina [...] vispirms būs meklējama pie manis paša, jo sakarā ar manu ievēlēšanu par Rīgas pilsētas direktoru, man nebija iespējams tik lielā mērā nodoties “R. A.” darbam, kā tas būtu bijis nepieciešams”⁹⁸.

Raksta autore skatījumā nelielais pieprasījums pēc kristīgās literatūras drīzāk gan būtu skaidrojams ar lielo un daudzveidīgo lasāmvielas, arī dažādu reliģisku izdevumu, piedāvājumu iespieddarbu tirgū. 1933. gadā sarežģītā ekonomiskā stāvokļa dēļ jaunu grāmatu skaits latviešu valodā gan bija krietni krities salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu (1931. gadā – 1014, 1932. gadā – 629,

⁸⁹ Zuzāns, A. Vēstule mācītājam G. Šaurumam. Baldone, 14.10.1932. LU AB RRG, 37. f., 106.b glab. vien.

⁹⁰ Zemnieks, Ā. Vēstule mācītājam G. Šaurumam. Jaunjelgava, 06.09.1932. LU AB RRG, 37. f., 106.b glab. vien.

⁹¹ “Rakstu Avota” aģenti. No: Dzirne, F. *Bārenīte Elizabete*. “Rakstu Avota” 1934. g. kalendāra pielikums. Rīga: Rakstu Avots, [1936], 61.–72. lpp. Turpat.

⁹² Šaurums, G. Atskats uz “Rakstu Avota” pirmo gadu. No: Dzirne, F. *Bārenīte Elizabete*, 60. lpp.

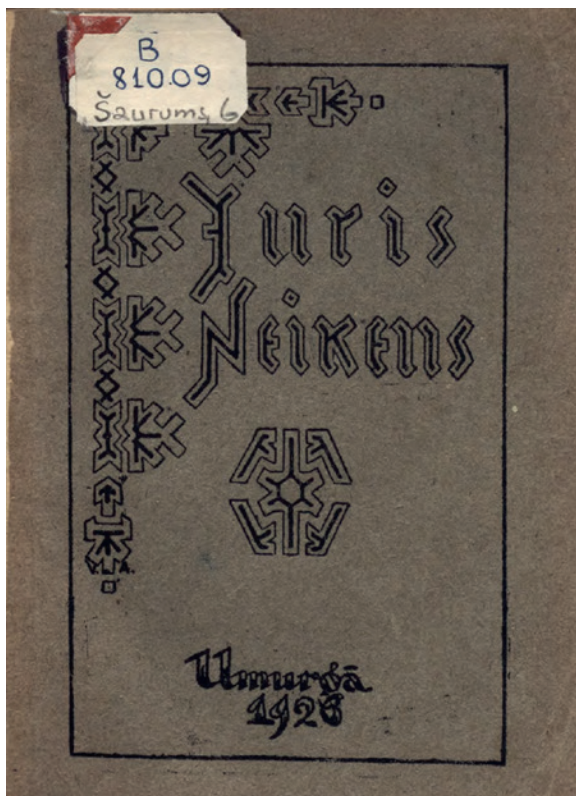
⁹⁴ Turpat, 61. lpp.

⁹⁵ Šaurums, G. Atskats uz “Rakstu Avota” pirmo gadu, 61. lpp.

⁹⁶ Šaurums, G. “Rakstu Avota” otrais gads. No: Dzirne, F. *Alvas lējēja meitiņa*. Rīga: Rakstu Avots, [1936], 76. lpp.

⁹⁷ Turpat.

⁹⁸ Turpat.

4 Šaurums, G. *Juris Neikens, savas tautas mācītājs*. Umurga: autora apgādībā, 1926

1933. gadā – 690 grāmatu), taču drīz tas atkal sāka strauji kāpt, 1936. gadā teju divkārt pārsniedzot krīzes laikā izdoto darbu skaitu (1384 grāmatas).⁹⁹ Pieticīgi noformētās (gan drīz bez ilustrācijām), gotiskajā rakstā iespīestās didaktiskās “Rakstu Avota” grāmatas vairs nevarēja raisīt tik lielu latviešu lasītāju interesi kā pirms gadsimteņa.¹⁰⁰ Turklāt elastīgāka, mainīgajam lasītāju pieprasījumam pielāgoties spējīgāka bija kristīgā prese, kas Latvijā bija pieejama plašā izvēlē. Pa vienam vai vairākiem periodiskiem izdevumiem bija katrai lielākajai konfesijai, neskaitot lokālos, atsevišķu draudžu izdevumus. Arī LELB paspārnē iznāca vairāki laikraksti un žurnāli, to skaitā kā stabilākais izceļams jau iepriekš pieminētais “Svētdienas Rīts” (1920–1940), kura redakcijā darbojās Šaurums, kā arī jaunajai paaudzei adresētais mēnešraksts “Jaunatnes Draugs” (1924–1936), ko viņš rediģēja līdz 1936. gadam. Jauniešiem bija paredzēti arī “Jaunatnes Ceļš” (1927–1940) ar pielikumiem “Ārmisija” (mēnešraksts, 1928–1940), “Bitīte” (kalendārs bērniem, 1928–1933) un “Svētdienas skolotāju palīgs” (mēnešraksts, 1933–1938). Turklāt 1933. gadā izdevniecībā “Rakstu Avots” sāka iznākt vēl viens nedēļas laikraksts “Kristīga Tautas Balss” (1933–1935), kura redakcijā darbojās Šaurums. Tam bija īss mūžs – abonentu trūkuma dēļ tas pēc diviem gadiem darbību pārtrauca. Taču 1935. gadā LELB literatūras klāstu papildināja jaunajiem teologiem adresētais izdevums “Ceļš” (iznāca sešas reizes gadā), kura pirmais redaktors arī bija Šaurums. Tādējādi viņš pats bija viens no sērijai “Rakstu Avots” konkurējošu izdevumu veidotājiem. Grūti pateikt, kādi motīvi rosināja Šaurumu iesaistīties četru LELB preses izdevumu

⁹⁹ VIII. Grāmatniecība. No: Salnītis, V. (sast.), Skujenieks, M. (red.). *Latvijas kultūras statistika: 1918.–1937. g. = Statistique de la culture intellectuelle de Lettonie*. Rīga: Valsts Statistiskā pārvalde, 1938, 127. lpp.

¹⁰⁰ “Rakstu Avota” sērijas publikācijas tika reklamētas gan sērijas izdevumu vākos, gan laikrakstā “Ceļš”, ko rediģēja Šaurums.

redakcijās (vairākās pat vienlaicīgi). Lai atbildētu uz šo jautājumu, būtu padziļināti pētāma izdevumu vēsture. Iespējams, viņu vadīja vēlme ne tikai popularizēt kristīgas vērtības, sevišķi jaunatnē, un gūt papildu ienākumus, bet arī nostiprināt savu autoritāti LELB vidē.

Rīgas pilsētas bibliotēkas vadībā

Kaut arī Šaurums rosīgi darbojās Umurgas un Ārciema draudzē, pret viņu arvien stiprāka kļuva vietējo Zemnieku savienības biedru opozīcija ar ārstu, pretrunīgi vērtēto Limbažu Saviesīgās biedrības priekšnieku un politiķi Dāvidu Aleksandru Keselu (arī Kessels, 1892–1955) priekšgalā.¹⁰¹ Tādēļ Šaurums bija spiests meklēt jaunu darbavietu. Ar plašām pētniecības, izdevējdarbības un reliģiskās darbības iespējām vilināja Rīga. 1933. gada vasarā Šaurums pieteicās uz Rīgas pilsētas bibliotēkas¹⁰² direktora palīga vietu, taču pēc bibliotēkas direktora Nikolausa Buša (1864–1933) nāves 13. oktobrī kļuva vakants direktora amats, kuram Šaurums izvirzīja savu kandidātūru.¹⁰³ 1933. gada 16. decembrī viņš tika ievēlēts Rīgas pilsētas bibliotēkas direktora amatā un darbu uzsāka 1934. gada janvārī, līdztekus tam līdz novembra beigām turpinot Umurgas draudzes gana pienākumus.¹⁰⁴ Senās Rīgas pilsētas bibliotēkas vadišanu Šaurums uzņēmas ar lielām cerībām: “[.] gribu darboties arī zinātnes laukā, kas provincē grūtāk iespējams”¹⁰⁵.

Laikraksta “Jaunākās Ziņas” korespondentam Šaurums atzina, ka ir iecerējis uzrakstīt darbus par pirmajiem latviešu studentiem, kā arī dažām universitātēm. Daļēji šis nodoms tika īstenots, par to liecina 1968. gadā trimdas žurnālā “Universitas” publicētais raksts “Pirmās vagas dzinēji”.¹⁰⁶ Tajā raksturoti pirmie TU latviešu un igauņu studenti, mācībspēki, korporācijas un to vadītāji, materiālu bagātina Šauruma atmiņas par studiju gadiem, latviešu un igauņu attiecībām. Diemžēl šis trimdā publicētais Šauruma raksts okupētās Latvijas iedzīvotājiem tikpat kā nebija pieejams, tāpat kā visa cita aiz dzelzs priekškara, brīvajā pasaulē iznākusi latviešu prese. Latvijā TU vēsture tika atspoguļota jo daudzās publikācijās, tajā skaitā zinātnes vēsturnieka Jāņa Stradiņa (1933–2019) grāmatā “Etīdes par Latvijas zinātņu pagātņi” (1982),¹⁰⁷ tomēr padomju cenzūras dēļ publikācijās nebija pieminēti nedz latviešu, nedz igauņu teologi, kas tur bija apguvuši zinības, nedz studentu korporācijas, kurām bija nozīmīga loma 19.–20. gadsimtā studentu un mācībspēku dzīvē.

Par Šauruma palīgu Rīgas pilsētas bibliotēkā tika izraudzīts vācbaltietis, vēstures zinātņu doktors, Herdera privātās augstskolas docētājs Alberts Bauers (1894–1961),¹⁰⁸ kurš sākotnēji arī bija pretendējis uz direktora amatu.¹⁰⁹ Viņam bija spoža vēsturnieka izglītība: studējis Tērbatas Universitātē un Latvijas Universitātē, ko absolvēja 1922. gadā, un vairākus gadus papildinājis zināšanas Tibingenes Universitātē, kur ieguvis doktora grādu.¹¹⁰ Bija gaidāms, ka viņš kļūs par ievērojamu Rīgas pilsētas bibliotēkas vēsturiskā krājuma speciālistu, dažādu avotu edīciju sastādītāju.

¹⁰¹ Šaurums, G. Pilsētas bibliotēkas direktors (1934–1938): [nedatētas atmiņas]. LU AB RRGN, 37. f., inv. Nr. 123, 2. vien.

¹⁰² Tolaik tika dēvēta par Rīgas pilsētas bibliotēku (Rātsnamā) vai vienkārši par Rātsnama bibliotēku.

¹⁰³ Anon. Sarkano baronu cels par Rīgas pilsētas bibliotēkāju? *Latvis*, 1933, Nr. 3631, 2. lpp.

¹⁰⁴ Kulta kalpotāja Gustava Šauruma anketa [krievu val.]. LNA LVA, 1419. f., 2. apr., 7. l., 2. sēj., 152. lp.

¹⁰⁵ Anon. Atstāj savu lauku dzīvi, lai nodotos zinātniskam darbam. *Jaunākās Ziņas*, 1933, Nr. 284, 17. lpp.

¹⁰⁶ Šaurums, G. Pirmās vagas dzinēji, 16.–23. lpp.

¹⁰⁷ Stradiņš, J. *Etīdes par Latvijas zinātņu pagātņi*. Rīga: Zinātne, 1982, 181.–196. lpp.

¹⁰⁸ Anon. Neuer Stadtbibliothekar. *Rigasche Rundschau*, 1933, Nr. 287, 16. lpp.

¹⁰⁹ Anon. Sarkano baronu cels par Rīgas pilsētas bibliotēkāju?, 2. lpp.

¹¹⁰ Johansen, P. Albert Bauer (1894–1961): Nachruf. *Zeitschrift für Ostforschung*, 1962, Bd. 11, Nr. 3, S. 476–478.

Darbi tika sadalīti atbilstoši interesēm: līdztekus administratīviem pienākumiem Šaurums uzņēmās inkunābulu krājuma sakārtošanu un katalogizēšanu, savukārt Bauers – rokrakstu apstrādi.¹¹¹ Šaurums darbu veicis ar sajūsmu, sākumā arī attiecības ar vadību¹¹² bijušas labas: tā atbalstījusi bibliotēkas papildināšanu ar kādu lielu likvidētas biedrības krājumu, kurā bijis ārkārtīgi daudz retu un vērtīgu nelegālu izdevumu.¹¹³ Problēmas sākušās pirmā darba gada nogalē: Izglītības valde liegusi finansējumu Šauruma iecerētajam bibliotēkas izdevumam, kurā būtu dažādi raksti par krājumu, informācija par jaunieguvumiem un pārmaiņām personālsastāvā.¹¹⁴ “Tas bija pirmais sarūgtinājums manā darba priekā, kam tad drīzumā sekoja daudzi citi,” atmiņās atzina Šaurums.¹¹⁵ Tālākās neveiksmes viņš saistīja ar pārmaiņām Izglītības valdē, kuras vadībā nonāca Šauruma skatījumā “neinteliģentais” pedagogs Krišjānis Milgrāvis (1881 vai 1882–1972) – viņam “bibliotēka pavisam nebija sirds lieta un tāpat arī mana persona nevēlama”¹¹⁶. Sākušies uzbrukumi vācu minoritātei un ar to saistītā darbinieku atlaišana arī bibliotēkā. Tādēļ drīz direktora palīga amatu zaudēja Bauers,¹¹⁷ kurš gan bez darba nepalika, – viņš turpināja vadīt

Rīgas Vēstures un senatnes pētītāju biedrības bibliotēku un arhīvu.

1938. gada 16. septembrī arī Šaurums tika atbrīvots no direktora amata it kā tā “likvidēšanas un pārorganizēšanas dēļ”¹¹⁸. Viņš devās pensijā un pievērsās bibliogrāfiskajam darbam, ko jau bija aizsācis, strādādams bibliotēkā. Šauruma nozīmīgākais veikums – viņš apzināja līdz 1800. gadam izdotos latviešu seniespiedumus, kas glabājās ārzemju bibliotēkās.¹¹⁹ 1938.–1939. gadā viņš saņēma atbildes no Lietuvas, Igaunijas, Polijas, Somijas, Zviedrijas, Vācijas, Austrijas, Nīderlandes, Lielbritānijas un ASV lielākajām zinātniskajām bibliotēkām. Šo informāciju viņš iestrādāja “Latviešu [seniespiedumu] bibliogrāfijas” manuskriptā.¹²⁰

Neskatoties uz lielo bibliotēkas direktora slodzi, Šaurums nebija atteicies arī no citiem atbildīgiem darbiem. 1934. gada oktobrī LELB Virsvalde viņu iecēla par jauna, reliģijai un gara dzīvei veltīta izdevuma “Ceļš” redaktoru.¹²¹ No šī amata Šaurums tika atsvabināts 1938. gada 1. martā, kad izdevuma vadību pārņēma mācītājs – teoloģijas doktors Alberts Freijs (1903–1968).¹²² Šaurums tomēr palika redkolēģijā.

Uzņemoties Rīgas pilsētas bibliotēkas vadību, Šaurums iestājās Latvijas Bibliotekāru biedrībā un tūlīt aktīvi iesaistījās organizācijas dzīvē. 1937. gadā viņš sāka rediģēt pirmo pastāvīgo bibliotēku nozares žurnālu “Bibliotekārs” bez jēlkāda atalgojuma. Šo darbu viņš turpināja arī pēc atbrīvošanas no direktora amata, būdams pensijā, līdz pat padomju

¹¹¹ Šaurums, G. Pilsētas bibliotēkas direktors (1934–1938): [nedatētas atmiņas]. LU AB RRGN, 37. f., inv. Nr. 123, 2. vien.

¹¹² Turpat. Šauruma informācija ir neprecīza: no 1931. gada 23. aprīļa līdz 1934. gada 15. maija apvērsumam Aberbergs vadīja Jaunatnes un kultūras nodaļu, kuras pakļautībā darbojās pilsētas bibliotēkas. Savukārt vēsturnieks un pedagogs Andrejs Vičs (1879–1943) vadīja Izglītības valdi un Skolu valdi līdz 1936. gadam, kad it kā pēc paša vēlēšanās no šiem amatiem tika atbrīvots.

¹¹³ Šaurums, G. Pilsētas bibliotēkas direktors (1934–1938): [nedatētas atmiņas]. LU AB RRGN, 37. f., inv. Nr. 123, 2. vien.

¹¹⁴ Turpat.

¹¹⁵ Turpat.

¹¹⁶ Turpat.

¹¹⁷ Johansen, P. Albert Bauer (1894–1961): Nachruf, S. 478.

¹¹⁸ Anon. Pārmaiņas galvas pilsētas darbinieku saimē. Pašvaldības. *Pašvaldību Darbinieks*, 1938, Nr. 9, 623. lpp.

¹¹⁹ G. Šaurumam piesūtītās atbildes no ārzemju bibliotēkām, 1938–1939. LU AB RRGN, 37. f., 102. glab. vien., Rk 905.

¹²⁰ Šaurums, G. Latviešu [seniespiedumu] bibliogrāfija. LU AB RRGN, 37. f., 111. glab. vien., Rk 929.

¹²¹ Anon. Beschlüsse des Oberkirchenrats. *Rigasche Rundschau*, 1934, Nr. 239, S. 2.

¹²² Baznīcas Virsvalde. Paziņojums Nr. 1126. *Svētdienas Rīts*, 1938, Nr. 12, 95. lpp.

okupācijai 1940. gadā, kad žurnāla izdošana tika pārtraukta. Kopumā iznāca 13 numuri, kuros iekļauti raksti par atsevišķām Latvijas un ārzemju bibliotēkām, grāmatniecības vēsturi, bibliotēku aktuālajām problēmām. Visinteresantākā, daudzveidīgākā bija rubrika “Hronika”, kurā apkopotas ziņas par aktualitātēm bibliotēkās un biedrībā. Šaurums sastādīja arī “Latvijas illegālās literatūras bibliogrāfiju”, kurā apkopota informācija par 323 izdevumiem kopš 1897. gada, turklāt nepilna puse no tiem atradās viņa personīgajā īpašumā.¹²³ Mūsu rīcībā šis bibliogrāfijas nav, taču tās esamība ir visnotaļ ticama, jo Šaurumam bija pieejams arī 1934. gadā Rīgas pilsētas bibliotēkas jauniegādātais nelegālās literatūras krājums.

Pārtraukuma nebija arī mācītāja darbā. No 1938. līdz 1940. gadam Šaurums bija mācītājs-vikārijs¹²⁴ un Latvijas dzelzceļa aizsargu mācītājs.¹²⁵ 1940. gada 15. aprīlī viņš kļuva par jaundibinātās Rīgas Reformātu latviešu un lietuviešu draudzes mācītāju.¹²⁶

1935. gadā sērijā “Rakstu Avots” iznāca vēl viens ievēribas cienīgs Šauruma darbs – “Latviešu bībeles vēsture”, kas veltīta Jaunās Derības tulkojuma pirmizdevuma (1685) 250. gadskārtai.¹²⁷ Tā bija publikācija ar pirmreizīgu tematu – Bībeles tulkojumi un izdevumi latviešu valodā.

Bībeles tulkošanas tradīciju latviešu kultūrā Šaurums gan saistīja vienīgi ar reformāciju: “Katoļi bibeli tautai nedeva; ka tauta varēja iepazīties ar šo grāmatu, tas ir reformācijas

nopelns. Gandrīz visām tautām, kuras skārusi reformācija, tai pašā laikā tikusi tulkota arī Bībele, izņēmums ir tikai latvieši, kas tikai 170 gadu pēc reformācijas ieguva šo ticības pamatu.”¹²⁸ Grāmatā uzskaitīti pirmie Bībeles daļu tulkošanas mēģinājumi kopš 16. gadsimta pirmās puses, plašāk aprakstot Alūksnes mācītāja un prāvesta Ernsta Glika (1652–1705) ieguldījumu pilna apjoma Bībeles tulkošanā,¹²⁹ sniegta viņa biogrāfija, aplūkoti Bībeles pilnizdevuma finansējuma avoti, tulkošana, redaktūra, iespiešana un izplatīšana. Izklāstīts arī izdevuma nolūks, izmantojot izdošanas organizatora, Vidzemes ģenerālsuperintendenta Johana Fišera (1636–1705) un Glika ievadus.¹³⁰ Pēc tāda paša principa aprakstīti arī turpmākie uzlabotie Bībeles izdevumi latviešu valodā līdz 1932. gadam.

Diemžēl, tāpat kā citās Šauruma grāmatās, arī šajā darbā nav nedz atsauču uz izmantotajiem avotiem, nedz bibliogrāfijas. Teologs Ludvigs Adamovičs (1884–1942) novērtēja Šauruma grāmatas novatorismu, uzsverot, ka “Šauruma brošūra iet ceļu, ko vēl neviens vēsturnieks pie mums nav staigājis”, tomēr aizrādīja, ka autors, “sekodams pie mums diezgan izplatītai peļamai parašai, nemin nevienā vietā avotus, no kuriem viņš smēlies ziņas savam darbam”¹³¹.

Nacistiskās okupācijas gados

Nacistiskās okupācijas laikā Šaurums varēja atgriezties darbā bibliotēku nozarē. Jau 1941. gada jūlijā, īsi pēc vācu ienākšanas Rīgā, armiju grupējuma “Ziemeļi” aizmugures spēku komandiera ģenerāļa Franca fon Roka (*Franz von Roques*, 1877–1967) pilnvarotais muzeju un bibliotēku lietās Nilss fon Holsts (*Niels von*

¹²³ Kļaviņš, J. Savāksim visus vēsturiskos dokumentus. *Liesma (Valmiera)*, 1947, Nr. 63, 3. lpp.

¹²⁴ Mācītāja G. Šauruma autobiogrāfija. LNA LVA, 1419. f., 2. apr., 7. l., 2. sēj., 150. lp.

¹²⁵ Dūnis, V. Mācītāja G. Šauruma 25 darbības gadi, 400. lpp. Pirms tam Šaurums bija pildījis Latvijas aizsargu organizācijas 8. Valmieras pulka mācītāja pienākumus. Sk. Anon. Izvilki iz aizsargu pulka pavēlēm. *Aizsargu Organizācijas Dzīve*, 1933, Nr. 1, 4. lpp.

¹²⁶ Mācītāja G. Šauruma autobiogrāfija. LNA LVA, 1419. f., 2. apr., 7. l., 2. sēj., 150. lp.

¹²⁷ Šaurums, G. *Latviešu bībeles vēsture*. Rīga: Ev.-lut. Baznīcas virsvalde, 1935.

¹²⁸ Šaurums, G. *Latviešu bībeles vēsture*, 3. lpp.

¹²⁹ Turpat, 8. lpp.

¹³⁰ Turpat, 15. lpp.

¹³¹ Adamovičs, L. Raksti par latviešu bibeli. *Ceļš*, 1935, Nr. 6, 427. lpp.

Holst, 1907–1993) Šaurumu iesaistīja nevēlamo grāmatu sarakstu sastādīšanas komisijā.¹³² 1. augustā Šaurums kļuva par jaunizveidotās Zemes bibliotēkas direkcijas priekšsēdētāju (Zemes bibliotēkā apvienoja kādreizējo Valsts bibliotēku, Misiņa bibliotēku, Rīgas Vēstures un senatnes pētītāju biedrības bibliotēku, no ugunsliesmām izglābto Rīgas pilsētas bibliotēkas krājumu),¹³³ par Holsta pastāvīgo vietnieku bibliotēkā. Lidztekus Šaurumam direkcijā bija iecelti arī arheologs un Rīgas Universitātes docents Eduards Šturms (1895–1959), Verners Tepfers (1893–1958), kurš darbojās Pieminekļu valdē, kā arī bibliotekārs un publicists Žanis Unāms (1902–1989), taču atalgojums bija paredzēts tikai pārvaldes direktoram Unāmam.¹³⁴ Lai arī Šaurums varētu saņemt atalgojumu “par bibliotēkas zinātnisko lietu kārtošanu”, saziņā ar latviešu pašpārvaldi Unāms Šaurumu iecēla direktora palīga amatā.¹³⁵ Savā atmiņu grāmatā “Karogs vējā” Unāms gan norādījis, ka Holsts rīkojumus bibliotēkai nodevis vienīgi Šaurumam, kurš ticis uzskatīts par bibliotēkas reprezentantu vācu iestādēs.¹³⁶ Pagaidām nav skaidrs, kā Šaurums bija iemantojis Holsta “uzticību”, jo kopumā, uzsvēra Unāms, Holsts latviešiem neuzticējās, viņu viedokli neņēma vērā un bija pret viņiem arogants.¹³⁷ Domājams, Holstam imponēja Šauruma izglītība – TU iegūtais diploms, kā arī plašās zināšanas latviešu, vācbaltiešu grāmatniecībā un vēsturē. Labas atsauksmes par Šaurumu gan Holsts, gan citu nacistisko iestāžu darbinieki

varēja gūt arī no kādreizējā Šauruma palīga Rīgas pilsētas bibliotēkā – Alberta Bauera, ar kuru Šaurums bijis labos draugos.¹³⁸ Bauers gan visu kara laiku tika nodarbināts tulka amatā militārajā dienestā, taču viņa dzīvesbiedre Eva Bauere (*Eva Haensell*, no 1964. gada *Kirschfeld*, 1912–?) ilgāku laiku uzturējās Rīgā, strādāja Rīgas Vēstures un senatnes pētītāju biedrības bibliotēkā.

Šauruma izvirzīšana vadošā amatā bibliotēku nozarē nacistiskās okupācijas sākumā varēja būt arī kompensācija par nepamatoto, intrigu raisīto Šauruma atlaišanu no Rīgas pilsētas bibliotēkas direktora amata, jo tikpat ne taisnu atbrīvošanu bija piedzīvojis Bauers.

Šauruma uzdevumi Zemes bibliotēkā nav skaidri. Viņa personas lietas dokumenti liecina – arī šeit viņš tika iecelts par “nevēlamo” grāmatu sarakstu pārbaudes un papildināšanas komisijas priekšsēdētāju.¹³⁹ Taču komisija, kurā bija iesaistīti 12 darbinieki, nesteidzās nedz ar “nevēlamo” grāmatu identificēšanu, nedz ar to pārvietošanu uz speciālo “N” krājumu, kas bija glabājams atsevišķās telpās un izmantojams vienīgi ar direktora atļauju.¹⁴⁰ Vēl 1942. gada 13. februārī tas nebija izveidots. Taču 1942. gada 26. februārī Šaurumu apstiprināja arī Bibliogrāfijas nodaļas vadītāja vietā.¹⁴¹ Tas bija atbildīgs un sarežģīts amats, jo kara, okupācijas, cenzūras un strauji sarūkoša finansējuma apstākļos nodaļas vadītājam vajadzēja gādāt par bibliotēkas kārtējās un retrospektīvās bibliogrāfijas rādītāju sastādīšanu un izdošanu, iespieddarbu katalogizācijas standartizēšanu u. c. Taču Unāms ar Šauruma darbu bija nepmierināts, jo “Šaurumam trūka aktivitātes.

¹³² Unāms, *Ž. Karogs vējā: kara laika atmiņas divos sējumos*. 1. sēj. [Vaiverlija, Aijova]: Latvju Grāmata, 1969, 63. lpp.

¹³³ Zemes bibliotēkas direkcijas pavēle Nr. 60. Rīga, 04.08.1941. LNA LVA, 235. f., 1.p apr., 99. l., 1. lp.

¹³⁴ Turpat. Sk. arī: Izglītības un kultūras nozares galvenā direktora v. i., skolu pārvaldes direktora 110./131. rīkojums. Rīga, 12.08.1941. LNA LVA, 235. f., 1.p apr., 99. l., 2. lp.

¹³⁵ Zemes bibliotēkas direktora Ž. Unāma iesniegums Izglītības lietu pārvaldniekam. Rīga, 05.08.1941. LNA LVA, 235. f., 1.p apr., 99. l., 1. lp.

¹³⁶ Unāms, *Ž. Karogs vējā*, 67. lpp.

¹³⁷ Turpat, 64.–67. lpp.

¹³⁸ Unāms, *Ž. Karogs vējā*, 88. lpp.

¹³⁹ Zemes bibliotēkas pārvaldes direktora Ž. Unāma rīkojums Nr. 62. Rīga, 22.10.1941. LNA LVA, 235. f., 1.a apr., 3. l., 45. lp.

¹⁴⁰ Zemes bibliotēkas pārvaldes direktora Ž. Unāma rīkojums Nr. 65. Rīga, 28.11.1941. LNA LVA, 235. f., 1.a apr., 3. l., 48. lp.

¹⁴¹ Izglītības un kultūras ģenerāldirektora 100./71. rīkojums. LNA LVA, 235. f., 1.p apr., 99. l., 11. lp.

Pēc Holsta aizbraukšanas viņš palika pavisam pasīvs. Viņš ieradās darbā 10 vai 11, izlasīja avīzes un uz stundu vai divām aizgāja uz bibliotēkas neizšķirotajiem grāmatu krājumiem vai dubletu nodaļu pameklēt retākus izdevumus un tad gāja uz mājām¹⁴². Šaurums kļuvis arvien flegmatiskāks, tādēļ 1942. gada 18. jūnijā Unāms pieņēma lēmumu par viņa atlaišanu no darba.¹⁴³

Nacistiskās okupācijas laikā Šaurums turpināja Reformātu baznīcas latviešu un lietuvišu draudzes mācītāja pienākumus. Ar to saistīts stāsts, ka Šaurums palīdzējis pasargāt no sadedzināšanas vienīgo atlikušo horālo sinagogu Rīgā, Peitavas ielā, kas atrodas Reformātu baznīcas tuvumā.¹⁴⁴ Pēc kara izrādījās, ka tajā neskarti, paslēpti pie austrumu sienas, saglabājušies arī Toras tīstokļi. Mūsu rīcībā nav pirmavotu par Šauruma lomu sinagogas glābšanā, taču tā ir ticama, jo viņš varēja samērā netraucēti darboties, tā kā baudīja nacistisko iestāžu ierēdņu cieņu.

Sludinājums laikrakstā “Baznīcas Ziņas” 1944. gadā liecina, ka Šaurumam bija nodoms sastādīt grāmatu par LELB darbības divdesmitpiecgadi, kas bija svinama 1947. gadā, iekļaujot tajā arī LELB izdevumu bibliogrāfiju. Šim nolūkam viņš lūdza draudzes iesūtīt viņam pa eksemplāram no katra izdevuma, ieskaitot tādus sīkiespieddarbus kā dziesmu lapiņas ar vēsturisku vērtību, uzsaukumus, gada pārskatu un sprediķu iespiedumus.¹⁴⁵ Arī citas publikācijas presē liecina, ka mācītājs bija pievērsies LELB

jaunākā posma vēstures un atsevišķu mācītāju darbības apzināšanai.¹⁴⁶

Atkārtotās padomju okupācijas gadi

LELB situācija pirmajos pēckara gados bija sarežģīta: “Nepietika mācītāju, lai apkalpotu draudzes, gan pilsētās, gan laukos baznīcas kara darbības rezultātā bija nopostītas, Padomju armija un vara baznīcas un draudžu telpas kara laikā izmantoja savām vajadzībām, karam beidzoties, vispārējais posts bija pasliktinājis LELB īpašumu stāvokli.”¹⁴⁷ Pēc LELB arhibīskapa vietas izpildītāja Kārļa Irbes (1885–1966) ziņām, 60% draudžu bija palikušas bez mācītājiem.¹⁴⁸ Tādēļ arī Šaurumam bija jāuzņemas vairāku draudžu aprūpe vienlaikus. No 1944. gada 16. oktobra viņš bija Doma baznīcas pirmās draudzes mācītājs; baznīcas otru draudzi aprūpēja prāvests Jānis Liepiņš (1916–2007).¹⁴⁹ Turklāt Šaurums bija arī Katlakalna-Olaines draudžu mācītājs.¹⁵⁰ Viņa turpmākā karjera cieši saistāma ar padomju varas iniciētām pārmaiņām LELB vadībā. 1946. gada 21. februārī LPSR Valsts drošības ministrija (VDM) arestēja okupācijas varai nepakļāvīgo

¹⁴² Unāms, Ž. *Karogs vējā*, 92. lpp.

¹⁴³ Oficiāli atbrīvots ar 1942. gada 1. jūliju. Zemes bibliotēkas direktora informācija. Rīga, 18.06.1942. LNA LVA, 235. f., 1.p apr., 99. l., 16. lp.

¹⁴⁴ Vestermanis, M. Pelēks laukakmens Rīgas centrā. *Rīgas Balss*, 1989, Nr. 152, 2. lpp.

¹⁴⁵ Šaurums, G. Lūgums. *Baznīcas Ziņas*, 1944, Nr. 30, 4. lpp. Kā redzams no LU AB RRGN rodamā G. Šauruma fonda, atsevišķas draudzes materiālus jau bija iesūtījušas. Sk. LELB Zalves draudzes mācītāja Nikolaja Plātes vēstule G. Šaurumam. Lielzalve, 22.07.1944. LU AB RRGN, 37. f., 122. glab. vien., Rk 1140.

¹⁴⁶ Šaurums, G. Andrieva Niedras pastorālā darbība. *Baznīcas Ziņas*, 1942, Nr. 30, 3.–4. lpp.; Šaurums, G. Bīskapa Dr. Kārļa Irbes [(1861–1934)] rakstu bibliogrāfija. *Baznīcas Ziņas*, 1944, Nr. 12, 4. lpp.

¹⁴⁷ Grīnvalde, D. Reliģiskais konformisms LPSR: LELB attiecības ar padomju varu, 1946–1954 = Religious conformism in Latvian SSR: relations of ELCL with Soviet power, 1946–1954. No: *LU studentu zinātniskā konference “Homo et”*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019, 54. lpp.

¹⁴⁸ PSRS Tautas komisāru padomes Reliģijas kultu lietu padomes locekļa K. Pugo pilnīgi slepena atskaite Reliģijas kultu lietu padomes priekšsēdētājam I. Poļanskim par komandējumu uz Latviju, Rīga–Maskava, 16.10.1945. No: *Ārvalstu arhīvu dokumenti par okupācijas režīmu politiku Latvijā, 1940–1968*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2008, 288. lpp.

¹⁴⁹ Mācītāja G. Šauruma autobiogrāfija. LNA LVA, 1419. f., 2. apr., 7. l., 2. sēj., 150. lp.

¹⁵⁰ Turpat.

LELB arhibīskapa v. i. Kārli Irbi.¹⁵¹ 8. martā pēc Reliģisko kultu lietu padomes pilnvarotā Latvijas PSR Voldemāra Šeškēna (1895–?) norādījuma LELB Virsvaldē palikušās personas – Kandavas iecirkņa prāvests Alberts Virbulis (1890–1946) un Jāņa draudzes vecākais Krišjānis Šlosbergs (1879–1954) – “ievēlēja” arhibīskapa v. i. amatā Alūksnes draudzes mācītāju Gustavu Tursu (1890–1973). Domājams, Šaurums nokļuva LELB Virsvaldē, pateicoties Tursam, jo abi gandrīz vienlaikus bija studējuši teoloģiju TU un kopā darbojušies studentu korporācijā “Lettonia”.¹⁵² 1946. gada 14. septembrī Turss oficiāli iecēla Šaurumu arhibīskapa katedrāles – Doma baznīcas – dekāna amatā. 1947. gadā, saprotams, arī ar Šeškēna akceptu, Šaurums kļuva par Baznīcas Virsvaldes locekli.¹⁵³ No 1947. gada 29. oktobra viņš bija Jelgavas iecirkņa prāvests un no 1949. gada 11. janvāra – Svētā Pāvila draudzes mācītājs.¹⁵⁴ Turklāt no 1948. gada 14. marta Šaurums bija

LELB eksaminācijas komisijas loceklis praktiskajā teoloģijā.

Reliģijas pētniece Solveiga Krūmiņa-Koņkova domā, ka Šeškēns izvēlējies Šaurumu, “lai uzturētu spriedzi virsvaldē, vai arī lai demonstrētu draudzēm un ārpus Latvijas esošajai luterāņu garīdzniecībai, ka reformētā virsvalde ir likumīga vecās virsvaldes tiesību un tradīciju turpinātāja. Kaut arī Šaurums VDM darbiniekiem bija liecinājis pret Irbi, to, jādāmā, bija izsaukusi krīze Baznīcā, personiska nepatika un viņa vēlēšanās saglabāt Baznīcā vietu arī vācu draudzei”¹⁵⁵.

Tomēr, neraugoties uz augstajiem amatiem, Reliģijas kultu lietu padomes pilnvarotā spriedums par Šaurumu nebija labvēlīgs: viņš tika uzskatīts par reakcionāri noskaņotu, provācisku, mantkārīgu individu, kuram gan baznīcas vidē bijusi autoritāte.¹⁵⁶

Vai Šaurums bija padomju varas kolaborants? Atbilde nevar būt vienkārša. Viņa darbība neapšaubāmi bija konformistiska – dievkalpojums viņš slavināja padomju varu, par to liecina mašīnrakstā fiksētie Šauruma sprediķi, kas atrodami LU AB Rokrakstu un reto grāmatu krājumā. Ar viņa līdzdalību tika iedzīvināta un stiprināta nedemokrātiska LELB pārvaldība. Lai pieņemtu jaunu LELB Satversmi, kas “visā pilnībā būtu saskaņota ar Padomju Savienības likumiem un noteikumiem”¹⁵⁷, Šaurums aktīvi iesaistījās pirmajā padomju okupācijas laika Ģenerālajā Sinodē, kas 1948. gada 14.–15. martā notika Doma baznīcā. Atšķirībā no neatkarīgās Latvijas Republikas perioda sinodēm, kas notika vismaz reizi trijos gados gan ar augstākās garīdzniecības līdzdalību, gan plašu draudžu pārstāvniecību, šajā

¹⁵¹ Rozentāls, L. *Sinodālais pārvaldes princips Latvijas evaņģēliski luteriskajā Baznīcā 1948.–1984. gadā*. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2014, 90. lpp. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/28315/298-46684-Linards_Rozentals_2015.pdf [skatīts 08.09.2022.]. PSRS Tautas komisāru padomes Reliģijas kultu lietu padomes loceklis Kārlis Pugo (1896–1955) bija pārliecināts, ka Irbe ir noskaņots pret padomju varu. Sk.: PSRS Tautas komisāru padomes Reliģijas kultu lietu padomes locekļa K. Pugo pilnīgi slepena atskaite, 286. lpp.

¹⁵² Lieta par latviešu studentu korporācijas “Lettonia” darbību, 12.02.1911.–17.02.1916. RA, EAA 402, 7. apr., 789. l.

¹⁵³ Krūmiņa-Koņkova, S. Sadarbība starp LPSR drošības iestādēm un PSRS Reliģisko kultu lietu padomes pilnvaroto LPSR (1944–1954). No: *Totalitārisma zinātniskās sabiedrības kontrole un represijas starptautiskās zinātniskās konferences “Totalitārisma sabiedrības kontrole un represijas: dokumentu izpēte un tās metodoloģija” 2015. gada 15., 16. un 17. decembrī Liepājā ziņojumi*. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, 2015, 169. lpp.

¹⁵⁴ Mācītāja G. Šauruma autobiogrāfija. LNA LVA, 1419. f., 2. apr., 7. l., 2. sēj., 150. lp.

¹⁵⁵ Krūmiņa-Koņkova, S. Sadarbība starp LPSR drošības iestādēm un PSRS Reliģisko kultu lietu padomes pilnvaroto LPSR (1944–1954), 169. lpp.

¹⁵⁶ Baznīcas kalpotāja Gustava Šauruma raksturojums [krievu val., nedatēts]. LNA LVA, 1419. f., 2. apr., 7. l., 2. sēj., 149. lp.

¹⁵⁷ Šaurums, G. Uzruna Ģenerālās Sinodes dalībniekiem un draudzei, 14.03.1948. LU AB RRGN, 37. f., 107. glab. vien.

sanāksmē drikstēja piedalīties vienīgi Reliģijas un kultu lietu padomes apstiprinātie 28 iecirkņu prāvesti un laji. Viņi pieņēma jauno baznīcas Satversmi, kas samazināja draudžu pārstāvniecību Sinodē un palielināja arhibīskapa pilnvaras.¹⁵⁸ Kā arhibīskapa katedrāles dekāns Šaurums atklāja Ģenerālo Sinodi ar svinīgu uzrunu, kurā uzsvēra: “Pēc 16 gadus ilga pārtraukuma ar Valdības atļauju un atbalstu ir dota iespēja mūsu draudžu pārstāvjiem atkal pulcēties kopā dažādu svarīgu, mūsu baznīcas dzīvi skarošu jautājumu apspriešanai un izlemšanai.”¹⁵⁹ Sinodē Šaurums tika ievēlēts Virsvaldē, viņš arī svētīja jauno arhibīskapu Tursu.

Gadu vēlāk, Ģenerālās Sinodes atceres dievkalpojumā 1949. gada 15. martā, Šaurums atklāti atzina LELB patstāvības zaudējumu, gan ietērpams to pateicības vārdos: “.. gribas [...] ar pateicību pieminēt visus tos, kas veicinājuši un sekmējuši mūsu baznīcas darbību pagājušā gadā, par visām lietām mūsu Valdību, ar kuras atbalstu un piekrišanu bija iespējams pirms viena gada sasaukt Ģenerālo sinodi, kas nebija sanākusi ilgu laiku, pieņemt pārstrādāto Baznīcas satversmi, kā arī izvēlēti Latv. Ev. luteriskās baznīcas arhibīskapu un Baznīcas virsvaldi; tāpat arī nākas godam pieminēt Valdības pārstāvi – pilnvaroto reliģisko kultu lietās, kas ar saviem padomiem un aizrādījumiem lielā mērā sekmējis baznīcas sadarbību ar valsti un arī materiālā ziņā veicinājis mūsu baznīcas dzīvi, sevišķi kas attiecas uz mūsu izpostīto dievnamu atjaunošanu”¹⁶⁰.

¹⁵⁸ Balode, D. Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca. No: *Nacionālā enciklopēdija*, 2022. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/22210-Latvijas-Eva%C5%86%C4%A3%C4%93liski-luterisk%C4%81-bazn%C4%ABca> [skatīts 08.09.2022.].

¹⁵⁹ Šaurums, G. Uzruna Ģenerālās Sinodes dalībniekiem un draudzei 14.03.1948. LU AB RRGN, 37. f., 107. glab. vien.

¹⁶⁰ Šaurums, G. Sprediķis, sacīts Doma baznīcā Ģenerālās Sinodes sanāksšanas atceres svētkos 15.03.1949. LU AB RRGN, 37. f., 107. glab. vien.

Vērtējot Šauruma, Tursa un citu LELB augstāko amatpersonu attiecības ar padomju varu, paturams prātā – par lojalitāti tika solīta zināma pretimnākšana baznīcas vajadzībām. PSRS Ministru padomes Reliģijas kultu lietu padomes priekšsēdētāja vietnieks J. Sadovskis 1946. gada 12. decembrī atzina: “Kā mēs izturamies pret jebkura kulta, jebkuras baznīcas garīdzniecību, sevišķi augstāko? Mūsu attieksme ir atkarīga no tās attieksmes pret mums. [...] Ja šī garīdzniecība uzklausa mūsu rekomendācijas un ne tikai uzklausa, bet arī izpilda, kā vajadzīgs, mēs ievērojam atbilstošu līniju. Ja mēs to nesaņemam, pilnīgi dabiski, mums savs darbs jāveido mazliet citādi.”¹⁶¹ Pēc jaunās Virsvaldes apstiprināšanas tika atļauts izdot baznīcas kalendārus,¹⁶² veikt baznīcas remontus, piemēram, Doma baznīcā tika atjaunoti skaņas pastiprinātāji, kas ļāva mācītāju teikto saklausīt visā baznīcā.¹⁶³

Personīgā bibliotēka

Šaurums bija dedzīgs kolekcionārs, kurš specializējās divos galvenajos virzienos: filatēlijā (pastmarku vākšanā un pētniecībā) un Baltijas kalendāru un citu periodisku izdevumu apkopošanā, kā arī izzināšanā.¹⁶⁴ Iespējams,

¹⁶¹ Reliģijas kultu lietu padomes sēdes debašu stenogramma par Reliģijas kultu lietu padomes pilnvarotā V. Šeškēna atskaites ziņojumu Maskavā 21.12.1946 [dokuments krievu val.]. No: *Ārvalstu arhīvu dokumenti par okupācijas režīmu politiku Latvijā, 1940–1968*, 318. lpp.

¹⁶² Ģenerālajai Sinodei veltītā svētku dievkalpojuma noslēgumā Šaurums aicināja iegādāties LELB Virsvaldes izdotos tabulāros kalendārus, kā arī grāmatveida ilustrētos kalendārus, kas bija nopērkami turpat baznīcā. Šaurums, G. Uzruna Ģenerālās Sinodes dalībniekiem un draudzei, 14.03.1948. LU AB RRGN, 37. f., 107. glab. vien.

¹⁶³ Turpat.

¹⁶⁴ Anon. Mācītājs, literāts, bibliogrāfs un filatēlists: pie Jura Neikena pēcteča, Umurgas mācītāja Gustava Šauruma. *Pēdējā Bridī*, 1932, Nr. 282, 5. lpp.

laikabiedriem viņš bija labāk pazīstams nevis kā nozīmīgu kultūrvēsturisku grāmatu autors, bet kā bibliofils.¹⁶⁵ Kā liecina Šauruma sarakste ar vecākiem, periodiku viņš bija sācis krāt jau studiju gados. Tā 1911. gadā viņš ar Georga Apiņa starpniecību no Valmieras Latviešu biedrības ieguva vairākas kastes latviešu laikrakstu.¹⁶⁶ Vēstulēs vecākiem viņš paudis rūpes par laikraksta "Rīta Vēstnesis" trūkstošo numuru iegādi, tādēļ noprotams, ka kolekcijas veidošanā viņam palīdzējuši vecāki.¹⁶⁷

Šauruma plašo bibliotēku 1932. gadā raksturoja laikraksta "Pēdējā Bridī" korespondents: "No priekšnama pa labi ienākam lielā, garā, spodrā zālē, kuras iekārta nepavisam nelīdzinās parasto lauku māju "zāļu" iekārtai: daudzējie grāmatu skapji gar sienām un vienkāršs galds zem elektrības spuldzes viņas vidū runā gaišu, nepārprotamu valodu – ka atrodami grāmatu drauga mājoklī. Bet tas, ko mēs redzam šeit, ir tikai tā milzu koka ziedi, kura zari un zariņi stiepjas pa visām Umurgas draudzes gana dzīvokļa mājīgām telpām: dažās istabās ir visas četras sienas aizaugušas grāmatām un solidi iesietiem laikrakstu foliantiem, burtiski no grīdas līdz pašiem griestiem: vairāki atzarojumi aizstiepušies pat līdz bēniņu telpām,

"mansardam". Neatlaidīgā un ne vieglā darbā, milzīgiem naudas upuriem šē sakopots un savākts ar ļoti nedaudziem izņēmumiem viss, kas "iznācis drukā" latvju mēlē un vēl vairāk: gandrīz viss, kas parādījies agrākās Baltijas provincēs – vācu valodā. [...] Isā avižu rakstā, protams, nav dota ne mazākā iespēja uzskaitīt Šauruma bibliotēkas "naglas". Pietiks ar faktisko konstatējumu, ka Šauruma īpašumā atrodas visbagātākā, tātad arī vislielākā Latvijas privātā bibliotēka, ar citiem vārdiem: Umurgas bibliogrāfs ir otrais "Latvijas Misiņš"."¹⁶⁸

Līdztekus grāmatām un periodikai jau 1932. gadā Šaurumam piederējuši trīspadsmit prāvi pastmarku sējumi, kuru vērtība, pēc "Pēdējā Briža" korespondenta aprēķiniem, "pārsniedza 60 000 zelta marku (ap 8 trīs ceturtd. milj. L. rbļ.)!"¹⁶⁹. Bagāta bijusi arī Latvijas pastmarku kolekcija, kur līdzās reti, mazpilsētu spiestuvēs tapušiem darbiem atrodami paraugiespiedumi un, protams, filatēliskā literatūra.¹⁷⁰

Saskaņā ar kultūrvēsturnieka, bibliotekāra, bukinista Aleksandra Jansona (1916–1991) sniegto informāciju Šauruma bibliotēkā bijis vairāk nekā 20 000 grāmatu, kalendāru, žurnālu un laikrakstu komplektu.¹⁷¹ Jansons norāda, ka Šauruma sakrātās vērtības aizpildīja daudzus robus Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas bibliotēkas (patlaban – LU AB) periodisko izdevumu kolekcijā, ko sāka veidot atkārtotās

¹⁶⁵ Anon. Mācītājs, literāts, bibliogrāfs un filatēlists, 5. lpp.

¹⁶⁶ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 20.02.1911. LU AB RRGN, 37. f., 6. glab. vien., Rk 661. Vēstulē viņš lūdza vecākus Torņakalna dzelzceļa stacijā saņemt un pārvest uz mājām četras prāvas kastes ar avizēm, ko viņam bija atvēlējuši Valmieras biedriba. No vēstules noprotams, ka no Valmieras uz mājām jau iepriekš nosūtīta liela kaste ar avizēm.

¹⁶⁷ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 18.01.1911. LU AB RRGN, 37. f., 6. glab. vien., Rk 661; Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 07.11.1911. LU AB RRGN, 37. f., 6. glab. vien., Rk 661.

¹⁶⁸ Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 18.01.1911. LU AB RRGN, 37. f., 6. glab. vien., Rk 661; Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 07.11.1911. LU AB RRGN, 37. f., 6. glab. vien., Rk 661.

¹⁶⁹ Anon. Mācītājs, literāts, bibliogrāfs un filatēlists, 5. lpp.

¹⁷⁰ Anon. Mācītājs, literāts, bibliogrāfs un filatēlists: pie Jura Neikena pēcteča, Umurgas mācītāja Gustava Šauruma (beigas). *Pēdējā Bridī*, 1932, Nr. 283, 5. lpp.

¹⁷¹ Jansons, A. Grāmatnieku pieminot. *Padomju Zeme (Saldus)*, 1968, Nr. 17, 3. lpp.

padomju okupācijas pirmajā desmitgadē.¹⁷² LU AB RRGN glabājas Šauruma sastādītās “Latviešu kalendāru” bibliogrāfijas manuskripts, kurā ir vairāki simti lappušu.¹⁷³

Secinājumi

Šaurums bija ievērojama un spilgta personība Latvijas kultūrā. Kā ilggadējam LELB mācītājam, vairāku reliģisko laikrakstu un žurnālu redaktoram, kristīgo grāmatu sērijas “Rakstu Avots” sastādītājam un redaktoram, ticības mācības skolotājam Šaurumam bija nozīmīga loma kristīgās ticības, luterisma un LELB nostādņu popularizēšanā un nostiprināšanā neatkarīgajā Latvijas Republikā 20. gadsimta 20.–30. gados. Augstu vērtējams arī viņa ieguldījums kultūras vēsturē, ar vairākām grāmatām rosinot pievērsties mazapgūtiem aspektiem, piemēram, pirmajam latviešu Bībeles pilnteksta tulkojumam latviešu valodā un tā izdevumam, TU nozīmei latviešu akadēmiskās inteliģences tapšanā. Lielā mērā pateicoties Šaurumam – viņš uzņēmās žurnāla “Bibliotekārs” redaktora pienākumus un tos bez atlīdzības pildīja četrus gadus –, iedzīvinātas bibliotekārās preses izdošanas tradīcijas Latvijā. Tikai dažus gadus pavadot Rīgas pilsētas bibliotēkas direktora amatā, Šaurums paspēja uzsākt darbu vairākos nozīmīgos virzienos: apzināt latviešu seniespiedumus ārzemju (galvenokārt Vācijas) bibliotēkās un sastādīt

latviešu seniespiedumu kopkatalogu. Arī viņa bibliofilā darbība atstājusi dziļas pēdas latviešu kultūrā: gadu desmitiem veidotā iespieddarbu kolekcija, kurā nozīmīgāko daļu ieņēma periodika, krietni bagātinājusi LU AB. Šauruma sastādītā “Kalendāru bibliogrāfija” bijusi pamats izsmeltošajam LU AB bibliogrāfiskajam rādītājam “Latviešu kalendāri, 1758–1919” trijos sējumos.

Pētījums liecina, ka Šaurumam piemita apbrīnojama mērķtiecība un neatlaidība. Jau uzsākot mācītāja darbu, viņam bija skaidrs, ka evaņģelizācija un kristīgās ticības nostiprināšana Latvijas sabiedrībā iespējama ar reliģiskās literatūras un citu derīgu rakstu izplatīšanu. Šim nolūkam kalpoja arī viņa sastādītā kristīgās literatūras sērija “Rakstu Avots”. Lai gan sērijas izdošana un izplatīšana nebija finansiāli iesaistoša, Šaurums darbu tomēr turpināja un to pārtrauca vienīgi pirmās padomju okupācijas gadā, kad reliģiskās literatūras masveida izdošana vairs nebija iespējama cenzūras dēļ. Neatlaidību viņš parādīja arī žurnāla “Bibliotekārs” sagatavošanā – pat tad, kad visai nepatīkamā kārtā bija zaudējis amatu bibliotēku sistēmā, viņš šī izdevuma redaktūru turpināja.

Patlaban vēl pilnībā nav viennozīmīgas atbildes par Šauruma sadarbību ar padomju okupācijas varu un nacistiskās pārvaldes ierēdņiem. Skaidrs vienīgi tas, ka atklātu pretestību viņš neizrādīja nevienai politiskajai varai. Jāpieņem, ka viņš deva priekšroku manevrēšanas taktikai: izrādīja ārēju lojalitāti, lai gūtu zināmu varas pārstāvju pretimnākšanu savām un LELB vajadzībām.

Šauruma biogrāfiju nevar uzskatīt par pilnībā apgūtu. Katrs no šajā rakstā aplūkotojumiem darba virzieniem pelnījis atsevišķu detaļpētījumu – gan Šauruma darbība LELB un reliģisko preses izdevumu redakcijās, gan viņa izdevējdarbība un aktivitātes bibliotēku nozarē, gan personiskās bibliotēkas veidošana un tās liktenis pēc Šauruma nāves. Šo pētījumu galvenā avotu bāze būtu LNA glabātā LELB un bibliotēku nozares dokumentācija, kā arī LU AB rodamie materiāli par Rīgas pilsētas bibliotēku un Šauruma plašo iespieddarbu un rokrakstu krājumu.

¹⁷² Jansons, A. Grāmatnieku pieminot, 3. lpp. Jansons bija LPSR Valsts vēsturiskās bibliotēkas (vēlāk pārveidota par LPSR Zinātņu akadēmijas Fundamentālo bibliotēku) direktora vietnieks no 1944. gada novembra līdz 1945. gada augustam, kad tika apcietināts. Dreimane, J. *Valsts bibliotēkas darbinieki, 1919–1944*. Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2021, 121. lpp.

¹⁷³ *Latviešu kalendāri, 1758–1919*. Bibliogrāfisks rādītājs. Pirmā daļa. Rīga: Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 2004, 6. lpp.

Avoti un literatūra

- Adamovičs, L. Raksti par latviešu biblii. *Ceļš*, 1935, Nr. 6, 427.–429. lpp.
- Andrejevs, N., Tēraudkalns, V. Bibeles tulkojumi latviešu, latgaliešu rakstu un lībiešu valodā. No: *Nacionālā enciklopēdija*, 2022. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/22199-B%C4%ABbeles-tulkojumi-latvie%C5%A1u,-latgalie%C5%A1u-rakstu-un-l%C4%ABbie%C5%A1u-valod%C4%81> [skatīts 08.09.2022.].
- Anon. Ar Triju zvaigžņu ordeni apbalvoto 13. saraksts: IV šķira 1932. gada 16. novembrī. *Valdības Vēstnesis*, 1932, Nr. 261, 3. lpp.
- Anon. Atstāj savu lauku dzīvi, lai nodotos zinātniskam darbam. *Jaunākās Ziņas*, 1933, Nr. 284, 17. lpp.
- Anon. Beschlüsse des Oberkirchenrats. *Rigasche Rundschau*, 1934, Nr. 239, S. 2.
- Anon. Izvilcumi iz aizsargu pulka pavēlēm. *Aizsargu Organizācijas Dzīve*, 1933, Nr. 1, 2.–8. lpp.
- Anon. Jauni dāvinājumi lauku skolām. *Brīvā Zeme*, 1935, Nr. 47, 8. lpp.
- Anon. Krišjāņa Barona prēmiju komisijas atzinumi 1933. gada 8. martā. *Valdības Vēstnesis*, 1933, Nr. 56, 1. lpp.
- Anon. Kultūras fonda domes sēde 1933. gada 6. novembrī. *Valdības Vēstnesis*, 1933, Nr. 252, 1. lpp.
- Anon. Mācītājs, literāts, bibliogrāfs un filatēlists: pie Jura Neikena pēcteča, Umurgas mācītāja Gustava Šauruma. *Pēdējā Brīdī*, 1932, Nr. 282, 5. lpp.; Nr. 283, 5. lpp.
- Anon. Neuer Stadtbibliothek. *Rigasche Rundschau*, 1933, Nr. 287, 16. lpp.
- Anon. No iekšzemēm. *Jaunās Latviešu Avīzes*, 1911, Nr. 18, 1. lpp.
- Anon. Pārmaiņas galvas pilsētas darbinieku saimē. Pašvaldības. *Pašvaldību Darbinieks*, 1938, Nr. 9, 623. lpp.
- Anon. Sarkano baronu cels par Rīgas pilsētas bibliotekāru? *Latvis*, 1933, Nr. 3631, 2. lpp.
- Anon. Vom Stiftungstage der Universität. *Rigasche Zeitung*, 1911, Nr. 287, S. 2.
- Ārvalstu arhīvu dokumenti par okupācijas režīmu politiku Latvijā, 1940–1968*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2008.
- Balode, D. Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca. No: *Nacionālā enciklopēdija*, 2022. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/22210-Latvijas-Eva%C5%86%C4%A3%C4%93liski-luterisk%C4%81-bazn%C4%ABca> [skatīts 08.09.2022.].
- Baumanis, J. Vēstule mācītājam G. Šaurumam. Nabe, 05.12.1932. LU AB RRGN, 37. f., 106.b glab. vien.
- Baznīcas kalpotāja Gustava Šauruma raksturojums [krievu val., nedatēts]. LNA LVA, 1419. f., 2. apr., 7. l., 2. sēj., 149. lp.
- Baznīcas Virsvalde. Rīkojumi un paziņojumi: paziņojums Nr. 1126. *Svētdienas Rīts*, 1938, Nr. 12, 95. lpp.
- Bredaus, E. *Gustavs Ādolfs*. Rīga: A. Gulbis, 1932.
- Dreimane, J. *Valsts bibliotēkas darbinieki, 1919–1944*. Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2021.
- Dūnis, V. Mācītāja G. Šauruma 25 darbības gadi. *Svētdienas Rīts*, 1939, Nr. 48, 400. lpp.
- Dzirne, F. *Alvas lējēja meitiņa*. Rīga: Rakstu Avots, [1936].
- Dzirne, F. *Bārenīte Elizabete*. "Rakstu Avota" 1934. g. kalendāra pielikums. Rīga: Rakstu Avots, [1936].
- G. Šauruma iespiesto darbu saraksts. LU AB RRGN, 37. f., 1. glab. vien., Rk 656.
- G. Šauruma studijas apliecināšie dokumenti [krievu un vācu val.]. RA, EAA 402, 1. apr., 29195. l.
- G. Šaurumam izsniegts Rīgas pilsētas ģimnāzijas gatavības atestāts, 14.07.1906. [krievu val.]. RA, EAA 402, 1. apr., 29194. l., 5. lp.
- G. Šaurumam piesūtītās atbildes no ārzemju bibliotēkām, 1938–1939. LU AB RRGN, 37. f., 102. glab. vien., Rk 905.
- Grīnvalde, D. Reliģiskais konformisms LPSR: LELB attiecības ar padomju varu, 1946–1954 = Religious conformism in Latvian SSR: relations of ELCL with Soviet power, 1946–1954. No: *LU studentu zinātniskā konference "Homo et"*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019, 51.–61. lpp.
- Izglītības un kultūras ģenerāldirektora 100./71. rīkojums. LNA LVA, 235. f., 1.p apr., 99. l., 11. lp.
- Izglītības un kultūras nozares galvenā direktora v. i., skolu pārvaldes direktora 110./131. rīkojums. Rīgā, 12.08.1941. LNA LVA, 235. f., 1.p apr., 99. l., 2. lp.
- Izraksts no Griezes baznīcas grāmatas, dzimušo un kristīto saraksta [krievu val.]. RA, EAA 402, 1. apr., 29194. l., 4. lp.
- Jansons, A. Grāmatnieku pieminot. *Padomju Zeme (Saldus)*, 1968, Nr. 17, 3. lpp.
- Jēkabsons, Ē., Ščerbinskis, V. *Latvijas tiesneši: Senāts, Tiesu palāta un apgabaltiesas biogrāfijās, 1918–1940*. Biogrāfiskā vārdnīca. Rīga: Tiesu administrācija, 2017.

- Johansen, P. Albert Bauer (1894–1961): Nachruf. *Zeitschrift für Ostforschung*, 1962, Bd. 11, Nr. 3, S. 476–478.
- Jurevičs, P. Pirmais latviešu filozofs: atmiņas par profesoru Jēkabu Osi. *Latviešu Ziņas: Latvian News*, 1949, Nr. 16, 6. lpp.
- Jurjevas ķeizariskās universitātes matrikula, 25.08.1906 [krievu val.]. RA, EAA 402, 1. apr., 29194. l., 17. lp.
- Klēmanis, G. *Lazdonas draudze senāk un tagad*. Lazdonas ev. lut. Baznīcas valde, 1929.
- Kļaviņš, J. Savāksim visus vēsturiskos dokumentus. *Liesma (Valmiera)*, 1947, Nr. 63, 3. lpp.
- Kroders, P. (red.). *Latvijas darbinieku galerija, 1918–1928*. Rīga: Grāmatu Draugs, 1929.
- Krūmiņa-Koņkova, S. Sadarbība starp LPSR drošības iestādēm un PSRS Reliģisko kultu lietu padomes pilnvaroto LPSR (1944–1954). No: *Totalitārisma zinātniskās sabiedrības kontrole un represijas starptautiskās zinātniskās konferences "Totalitārisma sabiedrības kontrole un represijas: dokumentu izpēte un tās metodoloģija" 2015. gada 15., 16. un 17. decembrī Liepājā ziņojumi*. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, 2015, 147.–204. lpp.
- Kulta kalpotāja Gustava Šauruma anketa [krievu val.]. LNA LVA, 1419. f., 2. apr., 7. l., 2. sēj., 152. lp.
- Ķiploks, E. Gustavs Šaurums. Tērbatas universitāte 1632.–1932. Rīgā, 1932. Autora apgādībā. *Universitas*, 1932, Nr. 10, 166.–167. lpp.
- Latviešu kalendāri, 1758–1919*. Bibliogrāfisks rādītājs. Rīga: Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 2004.
- Lieta par latviešu studentu korporācijas "Lettonia" darbību 12.02.1911.–17.02.1916. RA, EAA 402, 7. apr., 789. l.
- Mācītāja G. Šauruma autobiogrāfija. LNA LVA, 1419. f., 2. apr., 7. l., 2. sēj., 150. lp.
- Ozola, I. *Limbažu grāmatizdevēji: Paucīšu dzimta*. Bibliogrāfiskais rādītājs. Rīga: Latvijas kultūras koledža, 2010, 7. lpp.
Pieejams: [https://www.limbazubiblioteka.lv/files/editor/indra_ozola_paucisu_dzimta%20\(1\).pdf](https://www.limbazubiblioteka.lv/files/editor/indra_ozola_paucisu_dzimta%20(1).pdf) [skatīts 08.09.2022.].
- Plāte, N. Vēstule G. Šaurumam. Lielzāle, 22.07.1944. LU AB RRGN, 37. f., 122. glab. vien., Rk 1140.
- Rozentāls, L. *Sinodālais pārvaldes princips Latvijas evaņģēliski luteriskajā Baznīcā 1948.–1984. gadā*. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2014. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/28315/298-46684-Linards_Rozentals_2015.pdf [skatīts 08.09.2022.].
- Salnītis, V. (sast.), Skujenieks, M. (red.). *Latvijas kultūras statistika: 1918.–1937. g. = Statistique de la culture intellectuelle de Lettonie*. Rīga: Valsts Statistiskā pārvalde, 1938.
- Stradiņš, J. *Etīdes par Latvijas zinātņu pagātni*. Rīga: Zinātne, 1982.
- Šaurums, G. Andrieva Niedras pastorālā darbība. *Baznīcas Ziņas*, 1942, Nr. 30, 3.–4. lpp.
- Šaurums, G. Biogrāfija [pēc 1949. gada janvāra]. LU AB RRGN, 37. f., 1. glab. vien. Rk 656.
- Šaurums, G. Bīskapa Dr. Kārļa Irbes [(1861–1934)] rakstu bibliogrāfija. *Baznīcas Ziņas*, 1944, Nr. 12, 4. lpp.
- Šaurums, G. *Gustavs Ādolfs un viņa rūpes par Vidzemes garīgās dzīves pacelšanu*. Umurga: autora apg., 1933.
- Šaurums, G. *Iekšējā misija*. Rīga: Jonck und Poliesky, 1914.
- Šaurums, G. *Jaunatnes dārzs: kristīgs vadonis iesvētījamiem*. Rīga: Valtera un Rapas akciju sabiedrība, 1925.
- Šaurums, G. *Jaunatnes dārzs: kristīgs vadonis iesvētījamiem*. Rīga: Ev.-Lut. baznīcas virsvalde, 1941.
- Šaurums, G. *Kalendāru bibliogrāfija*. [Rīga, pēc 1939]. 1. d.: 1750–1916, 464 lp.; 2. d.: 1917–1919, 30 lp. Mašīnraksts. LU AB Misiņa bibliotēka, G. Šauruma fonds, 2. glab. vien.
- Šaurums, G. Latviešu [seniespiedumu] bibliogrāfija. LU AB RRGN, 37. f., 111. glab. vien., Rk 929.
- Šaurums, G. *Latviešu bībeles vēsture*. Rīga: Ev.-lut. Baznīcas virsvalde, 1935.
- Šaurums, G. Latvijas iekšējās misijas pirmie soļi. *Svētdienas Rīts*, 1920, Nr. 1, 21.–23. lpp.
- Šaurums, G. Lūgums. *Baznīcas Ziņas*, 1944, Nr. 30, 4. lpp.
- Šaurums, G. *Pārdaugavas garīgā dzīve zem lielgabalu uguns: Bermonta laika atmiņas ar 8 tani laikā Mārtiņa baznīcā sacītiem sprediķiem*. Umurga: autora apg., 1929.
- Šaurums, G. Pilsētas bibliotēkas direktors (1934–1938): [nedatētas atmiņas]. LU AB RRGN, 37. f., 123. inv. vien., 2. vien.
- Šaurums, G. Pirmās vagas dzinēji. *Universitas*, 1968, Nr. 22, 16.–23. lpp.
- Šaurums, G. *Pravietis Hoseja (Jaunās Derības skaņas Vecajā)*. Umurga: autora apg., 1932.
- Šaurums, G. *Profesors Pēteris Šmits*. Npublicēts apcerējums. Rīga, 1940. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/48934> [skatīts 08.09.2022.].
- Šaurums, G. Sprediķis, sacīts Doma baznīcā Ģenerālās Sinodes sanāksšanas atceres svētkos 15.03.1949. LU AB RRGN, 37. f., 107. glab. vien.

- Šaurums, G. *Tērbatas universitāte*. Rīga: autora apg., 1932.
- Šaurums, G. *Umurgas-Ārciema draudzes kalendārs 1928. gadam: 366 dienas*. Limbaži: [Gustavs Šaurums], 1927.
- Šaurums, G. Uzruna Ģenerālās Sinodes dalībniekiem un draudzei. Rīga, 14.03.1948. LU AB RRGN, 37. f., 107. glab. vien.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mārsnēni, 03.11.1908. LU AB RRGN, 37. f., 3. glab. vien., Rk 658.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mārsnēni, 04.09.1908. LU AB RRGN, 37. f., 3. glab. vien., Rk 658.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 07.11.1911. LU AB RRGN, 37. f., 6. glab. vien., Rk 661.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 15.09.1906. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 18.01.1911. LU AB RRGN, 37. f., 6. glab. vien., Rk 661.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 20.04.1909. LU AB RRGN, 37. f., 4. glab. vien., Rk 659.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 25.08.1906. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 26.09.1909. LU AB RRGN, 37. f., 3. glab. vien., Rk 659.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Mētraine, 29.04.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 01.08.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 01.11.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 03.03.1908. LU AB RRGN, 37. f., 3. glab. vien., Rk 658.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 03.12.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 05.08.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 16.02.1908. LU AB RRGN, 37. f., 3. glab. vien., Rk 658.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 16.08.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 16.09.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 20.02.1911. LU AB RRGN, 37. f., 6. glab. vien., Rk 661.
- Šaurums, G. Vēstule vecākiem. Valmiera, 23.08.1907. LU AB RRGN, 37. f., 2. glab. vien., Rk 657.
- Šlihta, K., Rohmets, P. Eesti Kirik un Svētdienas Rīts – evaņģēliski luteriskās baznīcas oficiālie laikraksti Igaunijā un Latvijā 1920–1925. *Ceļš*, 2010, Nr. 60, 111.–144. lpp. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/31046/Cels-60.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [skatīts 08.09.2022.].
- Unāms, Ž. *Karogs vējā: kara laika atmiņas divos sējumos*. 1. sēj. [Vaiverlija, Aijova]: Latvju Grāmata, 1969.
- Valmieras apriņķa dāmu komiteju "Rakstu Avota" izdošanas komisija. Prospekts Valmieras apriņķa dāmu komiteju izdošanai "Rakstu Avotam". *Svētdienas Rīts*, 1932, Nr. 48, 381.–382. lpp.
- Valsts vēsturiskais muzejs. *Gustava Ādolda un zviedru laikmeta pieminekļu izstādes katalogs* (Gustava Ādolda nāves dienas 300 gadu atcerei, 1632–1932, Rīgā, 1932, Valsts vēsturiskā muzejā). Rīgā: [Valsts vēsturiskais muzejs], 1932.
- Vestermanis, M. Pelēks laukakmens Rīgas centrā. *Rīgas Balss*, 1989, Nr. 152, 2. lpp.
- Zemes bibliotēkas direkcijas pavēle Nr. 60. Rīga, 04.08.1941. LNA LVA, 235. f., 1.p apr., 99. l., 1. lp.
- Zemes bibliotēkas direktora informācija. Rīga, 18.06.1942. LNA LVA, 235. f., 1.p apr., 99. l., 16. lp.
- Zemes bibliotēkas direktora Ž. Unāma iesniegums Izglītības lietu pārvaldniekam. Rīga, 05.08.1941. LNA LVA, 235. f., 1.p apr., 99. l., 1. lp.
- Zemes bibliotēkas pārvaldes direktora Ž. Unāma rīkojums Nr. 62. Rīga, 22.10.1941. LNA LVA, 235. f., 1.a apr., 3. l., 45.–46. lp.
- Zemes bibliotēkas pārvaldes direktora Ž. Unāma rīkojums Nr. 65. Rīga, 28.11.1941. LNA LVA, 235. f., 1.a apr., 3. l., 48. lp.
- Zemnieks, Ā. Vēstule G. Šaurumam. Jaunjelgava, 06.09.1932. LU AB RRGN, 37. f., 106.b glab. vien.
- Zuzāns, A. Vēstule G. Šaurumam. Baldone, 14.10.1932. LU AB RRGN, 37. f., 106.b glab. vien.